

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Εμμανουήλ Σταματάκης

Επιβλέπουσα: Χατζάκη Μαρία

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

2011

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	
1.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....	4
1.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	6
1.3 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	7
1.3.Α ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	7
1.3.Β Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	9
1.3.Γ ΟΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΤΑΥΤΙΖΟΝΤΑΙ.....	10
1.3.Δ ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
2.1 ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΒΑΡΟΣ	13
2.2 Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ.....	13
2.3 ΕΜΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	14
2.4 ΑΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	15
2.5 Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΒΑΡΟΥΣ.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΣΥΓΚΡΙΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΕ	
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	20
3.2 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΕ.....	21
3.3 Η ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΕ.....	21
3.4 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ.....	21
3.5 ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ.....	22
3.6 Η ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ.....	22
3.7 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ.....	22
3.8 ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	23
3.9 ΠΑΡΟΧΗ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	23
3.10 ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ.....	23
3.11 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ.....	25
3.12 ΑΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ.....	25
3.13 ΕΜΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ.....	26
3.14 ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ.....	27
3.15 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΕΜΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	29
3.16 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.....	30
3.17 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΑΣΕΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ.....	30
3.18 Η ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ.....	31
3.19 Η ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	33
3.20 Η ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	37
3.21 ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΑΝΕΜΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΔΙΑΝΕΜΗΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ.....	40
3.22 ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ.....	41
3.23 Ο ΦΟΡΟΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ.....	42
3.24 ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ.....	42
3.25 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ.....	43

3.26 ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ..	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ Σ.Δ.Ο.Ε.	
5.1 ΕΝΝΟΙΑ – ΣΚΟΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	49
5.2 ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	49
5.3 ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ Φ.Π.Α. ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΦΟΡΩΝ..	49
5.4 ΕΛΕΓΧΟΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΠΛΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.....	50
5.5 ΛΟΙΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ.....	51
5.6 ΕΛΕΓΧΟΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

1.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Οι δημόσιες δαπάνες καλύπτονται από τους φόρους, δηλαδή τις εισπράξεις του δημόσιου τομέα από τα εισοδήματα του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Οι φόροι μπορούν από οικονομική άποψη να θεωρηθούν είτε ως αμοιβή του δημόσιου τομέα για τα δημόσια αγαθά που προσφέρει στην οικονομία, όπως π.χ. υπηρεσίες παιδείας, υγείας κ.λ.π. είτε ως αναγκαστική αποταμίευση της οικονομίας που χρησιμοποιείται για την κάλυψη των παραγωγικών δαπανών του δημοσίου.

Πολλοί πολίτες προσπαθούν να αποφύγουν κατά ένα μέρος τους φόρους έτσι εμφανίζεται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Η φοροδιαφυγή αποτελεί μια γάγγραινα για τα δημόσια οικονομικά κάθε κράτους. Είναι ένα πρόβλημα που καμιά χώρα δεν έχει κατορθώσει να το εξαλείψει. Μέτρα παίρνονται κατά καιρούς για τον περιορισμό της. Όμως κάθε φορά ανακαλύπτονται και νέοι τρόποι φοροδιαφυγής, ανακαλύπτονται παράθυρα στη νομοθεσία, ενώ η παραδειγματική τιμωρία των ενόχων γίνεται μόνο στα λόγια.

Τι είναι όμως φοροδιαφυγή, πώς παρουσιάζεται το πρόβλημα σήμερα, και τι πρέπει να γίνει για την πάταξή της; Σ' αυτά τα ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε παρακάτω. Ταυτόχρονα θα δώσουμε και αναφορές από διάφορες εισηγήσεις επί του θέματος. Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής θα πρέπει να αντικρουστεί από δύο απόψεις: Από οικονομικής και από κοινωνικής άποψης.

Από οικονομικής άποψης - φοροδιαφυγή είναι η εκ μέρους των φορολογουμένων παράνομη στέρηση εσόδων του κράτους μέσω της απόκρυψης του πραγματικού εισοδήματος και κατά συνέπεια την αποφυγή πληρωμής του πραγματικού φόρου.

Η αποφυγή πληρωμής του φόρου με παράνομα μέσα μπορεί να γίνεται απ' όλους. Είναι όμως πεποίθησή μας ότι η φοροδιαφυγή γίνεται σε μεγάλο βαθμό από τους εργοδότες, οι οποίοι έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια παραποίησης στοιχείων και σε μικρότερο βαθμό από μερικές κατηγορίες αυτοεργοδοτούμενων.

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε τη μεγάλη αύξηση των εσόδων του κράτους από τη φορολογία των εταιριών που εισήχθησαν ή θα εισαχθούν στο Χρηματιστήριο και είναι υποχρεωμένες να παρουσιάσουν τα πραγματικά τους στοιχεία και μια καλή εικόνα της εταιρίας τους. Διερωτάστε, όμως, πόση φοροδιαφυγή υπήρχε σ' αυτές τις εταιρίες πριν την έξαρση του

χρηματιστηριακού παροξυσμού, όταν παρουσίαζαν όπως ήθελαν τους οικονομικούς τους λογαριασμούς.

Από κοινωνικής άποψης, το πρόβλημα της φοροδιαφυγής θα πρέπει να αντικρουστεί και σαν θέμα κοινωνικής δικαιοσύνης. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η φοροδιαφυγή δεν αποτελεί επίδειξη ευφυΐας, αλλά υπεξαίρεση δημόσιου χρήματος και επομένως είναι βαρύ αδίκημα κατά του κοινωνικού συνόλου. Γιατί σε τελευταία ανάλυση είναι το κοινωνικό σύνολο που θα κληθεί να πληρώσει το τίμημα της φοροδιαφυγής.

Η φοροδιαφυγή δεν πρέπει να συγχύζεται με τη φοροαποφυγή, η οποία προκαλείται με την εκμετάλλευση διαφόρων αδυναμιών του νόμου. Όμως κι αυτή η μορφή αποστερεί το κράτος από έσοδα εκατ. λιρών.

Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής μέσα στα σημερινά και προβλεπόμενα δημοσιοοικονομικά δεδομένα προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία. Το ύψος του δημοσιοοικονομικού ελλείμματος καθιστά επιτακτική την ανάγκη για καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

Τα δημόσια έσοδα και η οικονομία γενικότερα χρειάζονται και το τελευταίο λεπτό που φοροδιαφεύγει. Οι καιροί προδιαγράφονται χαλεποί και το μέλλον της οικονομίας μας δυσοίωνο, αν τώρα - σήμερα, δε ληφθούν έγκαιρα και αποτελεσματικά μέτρα προς κάθε κατεύθυνση για ενίσχυση του υπόβαθρου της οικονομίας.

Οι όροι φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή μπορεί να αναλυθούν ως ακολούθως:

1. Η σκόπιμη απόκρυψη εισοδημάτων από υφιστάμενους φορολογούμενους.
2. Απώλεια φόρου από φορολογούμενους που δε συμπεριλαμβάνονται στους φορολογικούς καταλόγους.
3. Απώλεια φόρου που προκύπτει από τις καθυστερημένες υποθέσεις, που είναι συνήθως οι σοβαρές υποθέσεις.
4. Απώλεια φόρου που προκύπτει από την εκμετάλλευση ατελειών του νόμου και των διοικητικών και διαδικαστικών μεθόδων.
5. Φυγάδευση κεφαλαίων στο εξωτερικό.
6. Απώλεια φόρου από τις πολλές δραστηριότητες της παραοικονομίας.

Σύμφωνα με τους ειδικούς, διακρίνονται 3 κατηγορίες εισοδημάτων παραοικονομίας :

- α. ένα μείγμα δραστηριοτήτων εκτός μηχανισμού της αγοράς, όπως η παραγωγή των νοικοκυριών.
- β. από παράνομες δραστηριότητες εντός των πλαισίων της αγοράς. Τέτοιες παράνομες ενέργειες είναι π.χ. η δήλωση στη Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Εφορία) μικρότερου εισοδήματος από το πραγματοποιηθέν κατά τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος, η εμφάνιση από τις επιχειρήσεις ακαθάριστων εσόδων (τζίρος) μικρότερων από τα πραγματοποιηθέντα κατά τον υπολογισμό του φόρου κατανάλωσης, η λαθραία εισαγωγή ειδών από το εξωτερικό για να μη πληρωθούν δασμοί κλπ.
- γ. νόμιμες δραστηριότητες της αγοράς οι οποίες δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους.

1.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή υπάρχει παντού σε όλο τον Κόσμο και σε όλες τις χώρες, η έκταση της όμως εξαρτάται από διάφορους παράγοντες .

Οι παράγοντες αυτοί ενδεικτικά είναι:

1^ο. Το μέσο μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των πολιτών της χώρας και ιδιαίτερα των φορολογούμενων. Όταν το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού είναι χαμηλό, οι φορολογούμενοι δε έχουν συνείδηση του γεγονότος ότι τα έσοδα από τους φόρους διατίθενται για τη χρηματοδότηση του κόστους παραγωγής των δημόσιων αγαθών (παιδεία, υγεία, ασφάλεια κ.λ.π.), τα οποία ικανοποιούν συλλογικές ανάγκες.

2^ο. Το μορφωτικό επίπεδο των φοροτεχνικών οργάνων. Όταν τα στελέχη των φοροτεχνικών υπηρεσιών (εφορία, Σ.Δ.Ο.Ε., κ.λ.π.) είναι μορφωμένα και ικανά, μπορούν να διαμορφώσουν ένα φορολογικό σύστημα, που να περιορίζει τον κίνδυνο φοροδιαφυγής, και να οργανώσουν ορθολογικά τις υπηρεσίες αυτές, χρησιμοποιώντας τον κατάλληλο μηχανολογικό εξοπλισμό και ειδικευμένο προσωπικό (καταλαβαίνετε τώρα γιατί στην Ελλάδα έχουμε εκτεταμένη φοροδιαφυγή).

3^ο. Το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης του ατόμου σε σχέση με το εισόδημα του. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της μέσης φορολογικής επιβάρυνσης του φορολογούμενου (π.χ. επιχείρησης), τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση του για φοροδιαφυγή, γιατί ο περιορισμός της ικανοποίησης των ατομικών του αναγκών (διατροφή, ένδυση, διασκέδαση, κ.λ.π.) είναι περισσότερο αισθητός και το όφελος από το ποσό του φόρου, που ενδέχεται να εξοικονομήσει, αντισταθμίζει τον κίνδυνο που συνεπάγεται η τυχόν αποκάλυψη της φοροδιαφυγής.

4^ο. Ο τρόπος κατανομής των φορολογικών βαρών. Όσο περισσότερο η κατανομή των φορολογικών βαρών ανταποκρίνεται στην κρατούσα αντίληψη περί κοινωνικής δικαιοσύνης, τόσο μικρότερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή και αντίστροφα. Πράγματι όταν παραβιάζεται η αρχή της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών, με τη χορήγηση αδικαιολόγητων φορολογικών απαλλαγών και εξαιρέσεων σε ορισμένες κατηγορίες ιδιωτικών φορέων, τότε:

- Καλλιεργείται το αίσθημα της αδικίας μεταξύ των φορολογούμενων και ενισχύεται η επιθυμία τους να εξομοιωθούν φορολογικά και με οποιοδήποτε τρόπο με τους απαλλασσόμενους από το φόρο.

- Αυξάνει το επίπεδο της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογούμενων, εφόσον, με δεδομένα τα φορολογικά έσοδα, τα ποσά που θα κατέβαλαν όσοι απαλλάσσονται από τη φορολογία θα πρέπει να καταβληθούν από τους υπόλοιπους ιδιωτικούς φορείς.

- Δημιουργούνται άνισοι όροι ανταγωνισμού μεταξύ ευνοούμενων και μη επιχειρήσεων, εφόσον οι φόροι γενικά επηρεάζουν τα σχέδια παραγωγής και επενδύσεων όλων των ιδιωτικών παραγωγικών μονάδων.

5°. Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος. Το είδος και η ταμειυτική σπουδαιότητα των φόρων, που απαρτίζουν το φορολογικό σύστημα μιας χώρας, προσδιορίζουν επίσης την έκταση της φοροδιαφυγής. Έτσι, αν το φορολογικό σύστημα κυριαρχείται από άμεσους φόρους (πχ φόρος εισοδήματος), τότε η τάση για φοροδιαφυγή είναι, μεγαλύτερη γιατί οι ιδιωτικοί φορείς έχουν περισσότερες ευκαιρίες για να αποκρύψουν τη φορολογητέα ύλη: τα μεν νοικοκυριά (ελεύθεροι επαγγελματίες κλπ.) δηλώνοντας εισόδημα μικρότερο από το πραγματοποιηθέν, οι δε επιχειρήσεις μεταφέροντας ένα μέρος από τα κέρδη τους σε λογαριασμούς αποσβέσεων, εξόδων παραστάσεως, έρευνας κ.ο.κ.

Αντίθετα, αν το φορολογικό σύστημα κυριαρχείται από έμμεσους φόρους, η τάση να φοροδιαφυγή είναι μικρότερη, διότι ο έλεγχος των φορολογικών οργάνων είναι αποτελεσματικότερος γιατί οι φορολογούμενες μονάδες είναι λιγότερες (μόνο οι ιδιωτικές επιχειρήσεις) και επιπλέον είναι υποχρεωμένες να τηρούν λογιστικά βιβλία, από τα οποία προκύπτει η φορολογητέα ύλη (π.χ. Φ.Π.Α.).

6°. Ο τρόπος διαχείρισης του δημόσιου χρήματος. Όσο συνετότερη είναι η διαχείριση των φορολογικών εσόδων από το κράτος, τόσο ασθενέστερη είναι η τάση των φορολογούμενων για φοροδιαφυγή, γιατί τόσο μεγαλύτερη είναι η εμπιστοσύνη των ιδιωτικών φορέων στη θέληση και την ικανότητα του κράτους να ικανοποιεί συλλογικές ανάγκες.

Αντίθετα, η σπατάλη του δημόσιου χρήματος διαβρώνει τη φορολογική συνείδηση των ιδιωτικών φορέων, δεδομένου ότι η φορολογική τους θυσία δεν εκτιμάται ανάλογα από το κράτος.

7°. Ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς και των επιχειρήσεων. Όταν η οικονομία είναι οργανωμένη κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ένα σημαντικό μέρος των συναλλαγών να γίνεται σε είδος (π.χ. δίνεις λάδι παίρνεις σιτάρι), η δυνατότητα φοροδιαφυγής είναι μεγαλύτερη από ότι σε μία οικονομία όπου όλες οι συναλλαγές γίνονται με χρήματα. Επίσης όταν έχουμε πολλές μικρές επιχειρήσεις που κυρίως δεν είναι οργανωμένες λογιστικά όσο μία μεγάλη επιχείρηση, τότε η τάση για φοροδιαφυγή είναι μεγαλύτερη.

1.3 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.3.Α ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα στα πλαίσια της εκάστοτε κοινωνίας χαρακτηρίζεται από δυο όψεις την ορατή και τη μη ορατή. Κατ' αντιστοιχία, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η οικονομική δραστηριότητα στο σύνολο της αποτελείται από δυο όψεις την επίσημη (καταγραφόμενη οικονομία) και την "κρυφή" πλευρά, τη λεγόμενη παραοικονομία.

Για σφαιρικότερη γνώση της οικονομικής δραστηριότητας και αποτελεσματικότερη άσκηση οικονομικής πολιτικής, η εξέταση και των δυο πλευρών κρίνεται σημαντική. Εδώ θα ασχοληθούμε με τη δεύτερη και όχι τόσο αναπτυγμένη πλευρά της οικονομικής δραστηριότητας, την παραοικονομία και πώς σχετίζεται με την φοροδιαφυγή.

Η συνειδητοποίηση της ύπαρξης της παραοικονομίας διεθνώς χρονολογείται στα τέλη της δεκαετίας του '70 όταν ο Peter Gutmann σε μια σημαντική του δημοσίευση, τόνιζε την ανεξήγητη αύξηση της ζήτησης τραπεζογραμματίων. Από τότε μέχρι σήμερα εκτεταμένη αρθρογραφία και βιβλιογραφία έκανε την εμφάνιση της διεθνώς. Αρκετοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι όσο αυξάνει η συγγραφική δραστηριότητα για την παραοικονομία τόσο πιο πολύπλοκο καθίσταται το εν λόγω ζήτημα.

Στην Ελλάδα, παρότι τη δεκαετία του '80 υπήρχαν ίχνη παραοικονομίας, μόλις τη δεκαετία του '90 άρχισαν προσπάθειες εκτιμήσεώς της. Ο λόγος ενασχόλησης αρκετών ερευνητών και οικονομολόγων με την παραοικονομία στην Ελλάδα ήταν η ανάδειξη της ανάγκης διαρθρωτικών αλλαγών για την εκπλήρωση των κριτηρίων του Maastricht.

Η Παραοικονομία όπως συχνά τη συναντούμε στην ελληνική βιβλιογραφία είναι μια πολύπλευρη έννοια. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από την πληθώρα των ονομάτων που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν το ίδιο αντικείμενο.

Όσον αφορά τον ορισμό της παραοικονομίας η έλλειψη σαφούς και συγκεκριμένου ορισμού περιπλέκει ακόμη περισσότερο την κατανόηση του φαινομένου.

Σύμφωνα με αρκετούς οικονομολόγους η παραοικονομία, υπό ευρεία έννοια, αποτελείται από :

i) Εισόδημα που αποκτάται νόμιμα αλλά δεν δηλώνεται στον έφορο. Αυτό περιλαμβάνει εισόδημα που αποκτάται από μια δεύτερη (εκτός από την κανονική) εργασία. Π.Χ. ένας υπάλληλος ο οποίος ταυτόχρονα με την κανονική εργασία του, ασχολείται με το περβόλι του, τα προϊόντα του οποίου πωλούνται στην αγορά. Επίσης η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει το εισόδημα ατόμων που παίρνουν επιδόματα ανεργίας, ενώ στην πραγματικότητα κάπου εργάζονται παράνομα και το εξ'εργασίας εισόδημα δε δηλώνεται.

ii) Εισόδημα από παράνομες δραστηριότητες όπως πορνεία, διακίνηση ναρκωτικών, αρχαιοκαπηλία, ιεροσυλία. Μόνο δύο χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) περιλαμβάνουν κάποιο οικονομικό ποσοστό στους εθνικούς λογαριασμούς τους. Αυτές είναι οι ΗΠΑ και Ιταλία. Πάντως και στις δύο αυτές χώρες τα υποτιθέμενα ποσοστά παράνομων δραστηριοτήτων είναι εξωφρενικά πιο χαμηλά από εκείνα που υποστηρίζουν οι ειδικοί.

iii) Ατομικό εισόδημα ή δηλωμένες δαπάνες που στην πραγματικότητα είναι εισόδημα ή δαπάνες μιας επιχείρησης όπου εργάζεται ο δράστης της παραοικονομίας.

Και οι τρεις κατηγορίες οικονομικών δραστηριοτήτων λαμβάνουν χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο π.χ. οικονομικό έτος. Από την άλλη πλευρά εξέχοντες οικονομολόγοι όπως ο Vito Tanzi (1980) διατύπωσαν έναν πιο αυστηρό ορισμό που έχει να κάνει με το μέρος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος το οποίο δεν μετριέται και συνεπώς δεν καταγράφεται⁴. Πάντως, οποιαδήποτε ερμηνεία κι αν υιοθετήσουμε, το πρόβλημα της κατανόησης της παραοικονομίας παραμένει, δεδομένου ότι ψυχολογικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί και άλλου είδους λόγοι αλληλεπιδρούν με τους οικονομικούς, δημιουργώντας ένα πανδαιμόνιο για το τι ακριβώς είναι η παραοικονομία και πως μπορούμε να την εντοπίσουμε.

1.3.B Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Τον τελευταίο καιρό πολύς λόγος γίνεται στα “τηλεοπτικά παράθυρα” και στις πολιτικές συζητήσεις για την ανάγκη “πάταξης” της φοροδιαφυγής μέσω αυστηρότερων ποινών και εντατικοποίησης των φορολογικών ελέγχων. Με βάση αυτές τις εξαγγελίες είναι βέβαιο, ότι χρειάζεται προσεκτικότερη θεώρηση και έρευνα του φαινομένου, από τη στιγμή που και οι εκάστοτε δημιουργοί πολιτικής δυσκολεύονται να διακρίνουν την διαφορά μεταξύ των εννοιών της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής.

Φυσικά η προσπάθεια ταύτισης των δύο εννοιών κρίνεται αυθαίρετη και συνεπώς εξαιρετικά στρεβλωτική. Χαρακτηριστικό της στρεβλώσεως αυτής είναι το γεγονός ότι στην Ελλάδα, όταν μιλάμε για παραοικονομία, σιωπηρά δεχόμαστε τη φοροδιαφυγή. Κάτι που σίγουρα θα πρέπει να μας προβληματίσει είναι το γεγονός ότι ακόμα και σήμερα στην χώρα μας ελάχιστοι ξεχωρίζουν τις δύο έννοιες με αποτέλεσμα να γίνονται λανθασμένες εκτιμήσεις και να λαμβάνονται πρόχειρες πολιτικές αποφάσεις.

Είναι ίσως η κατάλληλη στιγμή να θέσουμε το καίριο ερώτημα, για το αν μιλάμε για περιορισμό της φοροδιαφυγής ή της παραοικονομίας ή της τομής των δυο συνόλων όπως πολύ ξεκάθαρα παρουσιάζονται σε μια δημοσίευση του Βασίλειου Μανεσιώτη (1990).

Πιο αναλυτικά, όπως στην περίπτωση της παραοικονομίας, έτσι και για τη φοροδιαφυγή δεν υπάρχει κάποιος σαφής και συγκεκριμένος ορισμός . Εάν λάβουμε υπόψη μας και τη διάκριση μεταξύ της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής τότε η εξεύρεση ενός ακριβούς ορισμού για την φοροδιαφυγή γίνεται δυσκολότερη.

Εν συντομία θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διάκριση είναι καθαρά νομικής φύσεως. Δηλαδή η φοροδιαφυγή είναι μια παράνομη πράξη ενώ η φοροαποφυγή δεν είναι. Για τους σκοπούς της ανάλυσής μας θα μπορούσαμε να ορίσουμε την φοροδιαφυγή ως:

i) Το μέρος του εισοδήματος που (σύμφωνα με την τρέχουσα νομοθεσία) πρέπει να αναφερθεί εθελοντικά στις αρμόδιες αρχές αλλά για κάποιους λόγους δεν αναφέρεται και έτσι δεν φορολογείται

ii) Το μέρος των έμμεσων φόρων και άλλων άμεσων φόρων που πρέπει να επιβληθούν και να αποδοθούν εθελοντικά στο κράτος αλλά για μερικούς λόγους τα χρήματα αυτά δεν φθάνουν στο δημόσιο ταμείο.

iii) Οι τόκοι εκείνων των φόρων που αποδίδονται με καθυστέρηση

iv) Οι φόροι που δεν συλλέγονται, λόγω φορολογικών ελαφρύνσεων ή για άλλους λόγους χωρίς την επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων

1.3.Γ ΟΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΤΑΥΤΙΖΟΝΤΑΙ

Έχοντας υπόψη μας τα παραπάνω είμαστε σε θέση να ερευνήσουμε τη σχέση μεταξύ της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας. Το υπόβαθρο της παρακάτω ανάλυσης βασίζεται σε δυο σημαντικά άρθρα του Βασιλείου Μανεσιώτη (Διευθυντής Τομέα Κατάρτισης Κρατικού Προϋπολογισμού Τράπεζας της Ελλάδας) (1990) (1994). Αρχικά η φοροδιαφυγή διακρίνεται σε δύο κατηγορίες. Πρώτον η φοροδιαφυγή που σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (εισόδημα συντελεστών παραγωγής του τρέχοντος οικονομικού έτους κ.λπ.) και δεύτερον, φοροδιαφυγή που δε σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (φορολογία μεταβιβάσεως κληρονομιών κλπ.).

Αρχικά μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι εφόσον η φοροδιαφυγή σχετίζεται με την τρέχουσα και μη-τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα και η παραοικονομία μόνο με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι δυο υπό εξέταση έννοιες ταυτίζονται.

Αλλά οι μεγαλύτερες και πιο περίπλοκες διαφορές μεταξύ της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής δεν στρέφονται στη μη-τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα αλλά στην περίπτωση της τρέχουσας οικονομικής δραστηριότητας. Οι διαφορές αυτές γίνονται κατανοητές με τη βοήθεια του παρακάτω πίνακα.

Συνολικά εισοδήματα Συντελεστών Παραγωγής (και ποσά των έμμεσων φόρων) που πρέπει να καταγραφούν και να αποδοθούν στις οικονομικές υπηρεσίες. (Δραστηριότητες φοροδιαφυγής η μη φοροδιαφυγής)	Συνολική τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί στους Εθνικούς Λογαριασμούς. (Κρυμμένη και παρατηρήσιμη οικονομία)		
		Καταγραφόμενη	Μη καταγραφόμενη
	Δηλωμένες δραστηριότητες	I Όχι φοροδιαφυγή Όχι παραοικονομία	II Όχι φοροδιαφυγή Παραοικονομία
Μη-δηλωμένες δραστηριότητες	III Φοροδιαφυγή Όχι παραοικονομία	IV Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία	

Ο ανωτέρω πίνακας εξηγεί τη σχέση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας. Πιο συγκεκριμένα η οριζόντια διάσταση επεξηγεί την τρέχουσα δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί σύμφωνα με τους ορισμούς που δίνονται παραπάνω αλλά για κάποιους λόγους ένα κομμάτι αυτής δεν καταγράφεται. Έτσι έχουμε δύο διαστάσεις της παραοικονομίας (καταγραφόμενη και μη καταγραφόμενη). Η κάθετη διάσταση περιλαμβάνει τα εισοδήματα που προκύπτουν από τη συνολική οικονομική δραστηριότητα και φορολογούνται άμεσα και τις τρέχουσες συναλλαγές που φορολογούνται έμμεσα.

Από την παραπάνω ταξινόμηση μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερα τεταρτημόρια. Στο πρώτο τεταρτημόριο (I) έχουμε την ιδανική κατάσταση χωρίς φοροδιαφυγή και παραοικονομία. Στην περίπτωση αυτή οι φορολογικές αρχές είναι ενήμερες και μπορούν να ανιχνεύσουν ολόκληρη την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα. Παράλληλα κάθε υπόχρεος είναι τόσο γενναιόδωρος που δεν αποκρύπτει το πραγματικό εισόδημα (ή οι οικονομικές υπηρεσίες είναι τόσο αποτελεσματικές που μπορούν ελέγξουν τον καθένα φορολογούμενο). Με άλλες λέξεις το πρώτο τεταρτημόριο είναι η περίπτωση που δεν υπάρχει ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ δυνητικού παραοικονομούντα και του ρυθμιστή. Στο δεύτερο τεταρτημόριο (II) μπορούμε να διακρίνουμε μια όχι και τόσο κοινή περίπτωση κατά την οποία αν και η προστιθέμενη αξία μερικών δραστηριοτήτων, για διάφορους λόγους, δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς εντούτοις τα αντίστοιχα εισοδήματα που αποκτώνται δηλώνονται κανονικά και οι φόροι που αντιστοιχούν σε αυτά τα εισοδήματα πληρώνονται από τους υπόχρεους. Στην περίπτωση δύο (II) εμπíπτουν κυρίως νέες οικονομικές δραστηριότητες για τις οποίες δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο με αποτέλεσμα να μην παρακολουθούνται από τις στατιστικές υπηρεσίες. Στο τρίτο τεταρτημόριο (III) μπορούμε να δούμε την περίπτωση φοροδιαφυγής χωρίς παραοικονομία. Σε αυτήν την περίπτωση οι Εθνικοί Λογαριασμοί καταγράφουν την προστιθέμενη αξία στην οικονομία από κάποιες δραστηριότητες αλλά τα εισοδήματα και οι συναλλαγές από αυτές τις δραστηριότητες δεν δηλώνονται.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα και αρκετά επίκαιρο λόγω της ραγδαίας αύξησης της οικοδομικής δραστηριότητας είναι η εκτεταμένη απόκρυψη εισοδημάτων από τους οικοδόμους. Η προστιθέμενη αξία μιας οικοδομής μπορεί να καταγραφεί αυτοί όμως που καρπώνονται τα αντίστοιχα εισοδήματα φοροδιαφεύγουν σε μεγάλη κλίμακα. Στο τέταρτο (IV) τεταρτημόριο συναντάμε την περίπτωση συνύπαρξης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Στην περίπτωση τέσσερα (IV) τα εισοδήματα που κερδίζονται στην παραοικονομία όχι μόνο διαφεύγουν από τις στατιστικές υπηρεσίες αλλά και οι αντίστοιχοι φόροι αυτών των εισοδημάτων δεν εισπράττονται από τις οικονομικές υπηρεσίες.

Παραπάνω αποδείξαμε ότι στο τέταρτο (IV) τεταρτημόριο τα δυο φαινόμενα συνυπάρχουν χωρίς να ταυτίζονται. Στο βαθμό όμως που η φοροδιαφυγή είναι αιτία της παραοικονομίας και ανεξάρτητα από την εννοιολογική διαφορά τους, τότε επιφέρουν σχεδόν τα ίδια αποτελέσματα στο οικονομικό σύστημα

και ο περιορισμός του ενός εκ των δυο θα μπορούσε να οδηγήσει και στον περιορισμό του άλλου. Άρα όταν και μόνον όταν τα τεταρτημόρια I, II, III διαφεύγουν οποιασδήποτε αναλύσεως στη χάραξη οικονομικής πολιτικής (αγνοούνται οι ορισμοί των εννοιών) και ταυτόχρονα οι συνέπειες των δυο φαινομένων στο IV τεταρτημόριο είναι ίδιες στην καταγραφόμενη οικονομία, τότε και μόνον τότε παραοικονομία και φοροδιαφυγή ταυτίζονται από την άποψη των ενιαίων πολιτικών περιορισμού τους. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις οι φορείς ασκήσεως οικονομικής πολιτικής, κατά παράβαση των ορισμών των δυο φαινομένων, μπορούν να χρησιμοποιούν τις δυο έννοιες σαν να σημαίνουν το ίδιο πράγμα.

Ασφαλώς οι δυο προϋποθέσεις όχι μόνον δεν ισχύουν συν τω χρόνο αλλά και κάθε μια ξεχωριστά. Αυτό γιατί όσο αφορά την πρώτη προϋπόθεση είναι αδύνατο να αγνοήσουμε τις περιπτώσεις I, II, III γιατί έτσι θα ήταν σαν να αγνοούμε τους ορισμούς των δυο φαινομένων. Σχετικά με την δεύτερη προϋπόθεση είναι επίσης αδύνατον οι συνέπειες στην καταγραφόμενη οικονομία και κατά συνέπεια οι τρόποι αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας να είναι ταυτόσημες ακόμα και στην ακραία περίπτωση να αγνοούμε τους ορισμούς των δυο εννοιών.

1.3.Δ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι εξαιτίας του ότι η παραοικονομία σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ερευνητές, αυτό αντικατοπτρίζει τη δυσκολία που αντιμετωπίζουμε όταν αποφασίζουμε να ασχοληθούμε με το εν λόγω αντικείμενο.

Ένα άλλο εξίσου σημαντικό θέμα είναι η διάκριση της παραοικονομίας από την φοροδιαφυγή. Παρά τις ουσιώδεις διαφορές τους και τα στρεβλά συμπεράσματα που προκύπτουν από την ταυτοποίηση των δυο εννοιών ελάχιστοι έχουν ασχοληθεί με το εν λόγω ζήτημα ιδιαίτερα στην Ελλάδα.

Μέσα από την ανάλυση μας αποδεικνύεται με σαφήνεια ότι κάτω από πολύ αυστηρές, μη ρεαλιστικές υποθέσεις οι δυο έννοιες ταυτίζονται από πλευράς συνεπειών και κατ' επέκταση εξερεύρησης ενιαίων πολιτικών περιορισμού τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΒΑΡΟΣ

Το σύνολο των φορολογικών εσόδων στη χώρα μας (συμπεριλαμβανομένων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης) αντιπροσώπευε το 36,2% του ΑΕΠ το 2002. Το ποσοστό αυτό ήταν σαφώς χαμηλότερο από ό,τι στην ΕΕ-15 όπου έφθανε το 40,5% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο. Πάντως, η 'φαλίδα' είχε μειωθεί αισθητά τα τελευταία χρόνια: το 1995 τα αντίστοιχα μεγέθη ήταν 32,6% του ΑΕΠ στην Ελλάδα έναντι 40,6% στην ΕΕ-15.

Η απόκλιση αποδίδεται στους εξής λόγους:

1. στη δομή της απασχόλησης
 - μικρός αριθμός *μισθωτών*, το ακριβές εισόδημα των οποίων διαπιστώνεται και φορολογείται εύκολα
 - σημαντικός αριθμός *αυταπασχολουμένων*, το εισόδημα των οποίων είναι δύσκολο να διαπιστωθεί με ακρίβεια
 - μεγάλος αριθμός *αγροτών*, οι οποίοι απαλλάσσονται κατά πολύ από φορολογικές επιβαρύνσεις.
2. στη χαμηλή φορολόγηση της κινητής και (ιδίως) της ακίνητης περιουσίας
3. στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή
4. στις ανεπάρκειες της φορολογικής διοίκησης.

2.2 Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλή συμμετοχή των *εμμέσων φόρων* (14,7% του ΑΕΠ το 2002). Το επίπεδο αυτό ήταν υψηλότερο από ό,τι στην ΕΕ-15, όπου κατά μέσο όρο έφθανε το 14,1% του ΑΕΠ.

Αντίθετα, η συμμετοχή των *αμέσων φόρων* είναι χαμηλή (μόλις 9,8% του ΑΕΠ το 2002). Το ποσοστό αυτό ήταν σαφώς χαμηλότερο από ό,τι στην ΕΕ-15 όπου κατά μέσο όρο έφθανε το 13,6% του ΑΕΠ.

Η χαμηλή συμμετοχή της άμεσης φορολογίας οφείλεται στη μεγάλη έκταση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Το πρόβλημα εντείνεται από το πλήθος φοροαπαλλαγών. Το μερίδιο των συνολικών εισφορών στην κοινωνική ασφάλιση είναι επίσης χαμηλό (11,8% έναντι 12,9% κατά μέσο όρο στις χώρες της ΕΕ-15).

Δεδομένου ότι η επιβάρυνση από το μη μισθολογικό κόστος εργασίας είναι πολύ υψηλή στη χώρα μας (φθάνει το 38% για έναν τυπικό μισθωτό στο ΙΚΑ), η χαμηλή συμμετοχή των εισφορών αποκαλύπτει την ύπαρξη εκτεταμένης φοροδιαφυγής.

2.3 ΕΜΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

1. Φόροι συναλλαγών

- Φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ)

Ο φόρος προστιθέμενης αξίας υιοθετήθηκε το 1987 και ήταν η βασική φορολογική μεταβολή ως συνέπεια της ένταξης της χώρας μας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Ο ΦΠΑ στην Ελλάδα έχει 3 συντελεστές που αναπροσαρμόστηκαν πρόσφατα (ισχύουν από 1^{ης} Απριλίου 2005):

- **4,5%:** καλύπτει διάφορα αγροτικά και αλιευτικά προϊόντα,
- **9%:** καλύπτει διάφορα αγαθά (π.χ. τρόφιμα, είδη υγιεινής, βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά, ιατρικά είδη, παροχή νερού, ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, πρώτες ύλες, ζώα και ζωοτροφές κ.ά.), καθώς και υπηρεσίες (μεταφορές, εισιτήρια θεάτρου, συναυλιών και κινηματογράφου, διαμονή σε ξενοδοχεία, ιατρικές και συναφείς υπηρεσίες κ.ά.),
- **19%:** καλύπτει όλα τα υπόλοιπα αγαθά και υπηρεσίες.

Η βάση του φόρου είναι η συνολική αξία παραδόσεως του αγαθού ή η συνολική αξία παροχής της υπηρεσίας (μαζί με τους πιστωτικούς τόκους και άλλα τέλη υπέρ του δημοσίου ή υπέρ τρίτων).

Ο φόρος που αναλογεί στις εκροές υπολογίζεται ως το γινόμενο των πωλήσεων επί το συντελεστή του ΦΠΑ. Μειώνεται κατά το ποσό του φόρου που αναλογεί στις εισροές (στα έξοδα), όπως προκύπτει από τις αποδείξεις.

Το 2005 ο ΦΠΑ απέδωσε συνολικά έσοδα €13.875 εκ. (ποσό που αντιστοιχεί στο 33,2% των καθαρών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού).

- Άλλοι φόροι συναλλαγών

Οι υπόλοιποι φόροι συναλλαγών (φόρος μεταβίβασης κεφαλαίων, χαρτόσημο) απέδωσαν το 2005 συνολικά έσοδα €1.618 εκ., ποσό που αντιστοιχεί στο 3,9% των καθαρών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού.

2. Φόροι κατανάλωσης

Οι φόροι κατανάλωσης απέδωσαν το 2005 συνολικά έσοδα €7.180 εκ., ποσό που αντιστοιχεί στο 17,2% των εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού.

Οι κυριότεροι φόροι κατανάλωσης είναι οι εξής:

- ειδικός φόρος κατανάλωσης *καυσίμων* (έσοδα €2.505 εκ. το 2005),

- άλλοι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, π.χ. *οινοπνευματωδών ποτών και μπύρας, καπνού* (έσοδα €2.505 εκ.),
- τέλος ταξινόμησης και τέλη κυκλοφορίας *οχημάτων* (έσοδα €868 εκ. και €754 εκ. αντιστοίχως),
- φόρος κύκλου εργασιών (έσοδα €280 εκ.),
- άλλοι φόροι κατανάλωσης (έσοδα €168 εκ.)

3. Άλλοι έμμεσοι φόροι

Οι υπόλοιποι έμμεσοι φόροι απέδωσαν το 2005 συνολικά έσοδα €807 εκ., ποσό που αντιστοιχεί στο 1,9% των καθαρών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού.

2.4 ΑΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Η άμεση φορολογία διακρίνεται σε:

- φόρους εισοδήματος
 - φυσικών προσώπων
 - νομικών προσώπων
 - ειδικών κατηγοριών
- φόρους στην περιουσία
- άλλους άμεσους φόρους.

Πιο συγκεκριμένα, το 2005 ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων (ΦΕΦΠ) απέδωσε έσοδα €8.117 εκ. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στο 45,2% των εσόδων από άμεσους φόρους και στο 19,4% των συνολικών καθαρών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού.

Από τους άλλους φόρους, ο σπουδαιότερος από πλευράς εσόδων είναι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, ο οποίος το 2005 απέδωσε έσοδα €4.718 εκ. (11,3% των καθαρών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού).

Λόγω της οικονομικής σημασίας του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, το υπόλοιπο τμήμα των σημειώσεων αυτού του μαθήματος επικεντρώνεται σε αυτόν.

Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων (ΦΕΦΠ)

1. Προσδιορισμός εισοδήματος

Το φορολογητέο εισόδημα των μισθωτών προκύπτει από τα εκκαθαριστικά σημειώματα της μισθοδοσίας (και των συνταξιούχων από τα αντίστοιχα των ταμείων σύνταξης).

Το φορολογητέο εισόδημα των ελευθέρων επαγγελματιών και των εμπόρων και βιοτεχνών προσδιορίζεται εμμέσως. Εάν το δηλωθέν εισόδημα υπερβαίνει το τεκμαρτό, ως φορολογητέο εισόδημα θεωρείται το δεύτερο.

Το δηλωθέν συνολικό οικογενειακό εισόδημα συγκρίνεται με τη συνολική τεκμαρτή δαπάνη, η οποία υπολογίζεται με βάση τις δαπάνες διαβίωσης και τις δαπάνες κτήσεως περιουσιακών στοιχείων (το 'πόθεν έσχες').

Οι δαπάνες διαβίωσης ή κτήσεως περιουσιακών στοιχείων αφορούν την αγορά αυτοκινήτου και μοτοσυκλέτας, την αγορά ή μίσθωση σκάφους αναψυχής, ελικοπτέρου και αεροσκάφους, την κατασκευή δεξαμενής κολύμβησης, την αγορά ή ανέγερση ακινήτων, την αγορά επιχειρήσεων και εταιρικών μεριδίων, την αποπληρωμή δανείων και πιστωτικών καρτών, καθώς και την απασχόληση οικιακών βοηθών ή άλλου βοηθητικού προσωπικού.

Τα τεκμήρια διαβίωσης και το 'πόθεν έσχες' συνιστούν τη συνολική τεκμαρτή δαπάνη. Εάν η τελευταία υπερβαίνει το δηλωθέν εισόδημα, η διαφορά φορολογείται.

2. Φορολογικές ελαφρύνσεις

Οι φορολογικές ελαφρύνσεις διακρίνονται σε απαλλαγές από το φορολογούμενο εισόδημα και μειώσεις φόρου.

Οι απαλλαγές (ή 'εκπτώσεις') από το φορολογούμενο εισόδημα μειώνουν τη φορολογική επιβάρυνση *εμμέσως*, μειώνοντας τη βάση εφαρμογής του αναλογούντος φόρου.

Αντίθετα, οι μειώσεις φόρου μειώνουν τη φορολογική επιβάρυνση *αμέσως*, μειώνοντας τον αναλογούντα φόρο.

Οι κυριότερες από τις φορολογικές ελαφρύνσεις είναι:

- Εισφορές σε ταμεία ασφάλισης: εκπίπτουν στο σύνολό τους.
- Δαπάνες ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης, καθώς και δαπάνες που καταβλήθηκαν σε επιχειρήσεις φροντίδας ηλικιωμένων (στην τελευταία περίπτωση δηλώνεται το 50% της σχετικής δαπάνης): η μείωση του φόρου είναι το 20% της σχετικής δαπάνης, με ανώτατο όριο δαπάνης τα €6.000 (ανώτατη μείωση φόρου €1.200).
- Διατροφή που καταβλήθηκε από τον πρώην σύζυγο: η μείωση του φόρου είναι το 20% της σχετικής δαπάνης, με ανώτατο όριο δαπάνης τα €600 (ανώτατη μείωση φόρου €120).
- Δαπάνη για ιδιαίτερα μαθήματα ή φροντιστήρια: η μείωση του φόρου είναι το 20% της σχετικής δαπάνης, με ανώτατο όριο δαπάνης τα €1.100 (ανώτατη μείωση φόρου €220).

- Δαπάνη ενοικίου κύριας κατοικίας (ή των παιδιών που σπουδάζουν): η μείωση του φόρου είναι το 20% της σχετικής δαπάνης, με ανώτατο όριο δαπάνης τα €1.100 (ανώτατη μείωση φόρου €220).
- Χρεωστικοί τόκοι στεγαστικού δανείου:
 - Εάν το δάνειο έχει συναφθεί μέχρι το τέλος του 1999, η σχετική δαπάνη εκπίπτει στο σύνολό της.
 - Εάν το δάνειο έχει συναφθεί μεταξύ 1^{ης} Ιανουαρίου 2000 και 31^{ης} Δεκεμβρίου 2002, η δαπάνη εκπίπτει στο σύνολό της – εκτός εάν η κατοικία υπερβαίνει σε επιφάνεια τα 120τ.μ. οπότε εκπίπτει το ποσό που αναλογεί στα 120τ.μ.
 - Εάν το δάνειο έχει συναφθεί από το 2003 και μετά, υπολογίζεται μείωση φόρου ίση με το 20% του ποσού της δαπάνης που αναλογεί στη μέχρι των 120τ.μ. επιφάνεια της κατοικίας, καθώς και στο τμήμα του δανείου μέχρι €200.000.
- Ασφάλιστρα ζωής, ασθενείας, προσωπικού ατυχήματος κτλ.: το ποσό της έκπτωσης δεν μπορεί να υπερβεί τα €1.100.
- Αγορά μεριδίων μετοχικών και μεικτών αμοιβαίων κεφαλαίων εσωτερικού εφόσον δεν μεταβιβάστηκαν για 3 έτη (η έκπτωση παρέχεται μόνο μια φορά): εκπίπτει ποσό ίσο με το 25% της σχετικής δαπάνης, το οποίο δεν μπορεί να υπερβεί τα €3.650.
- Δωρεές ακινήτων στο Δημόσιο, σε πανεπιστήμια, σε νοσοκομεία κ.ά. εκπίπτουν στο σύνολό τους.
- Δωρεές και χορηγίες: εκπίπτουν στο σύνολό τους εάν υπερβαίνουν τα €100, υπό τον όρο ότι ποσά άνω των €300 έχουν κατατεθεί στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

3. Φορολογικοί συντελεστές

Η φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων το 2006 (εισοδήματα του 2005) υπολογίζεται με βάση οριακούς φορολογικούς συντελεστές που κυμαίνονται από 15% (εισοδήματα από €9.500 έως €13.000) μέχρι 40% (εισοδήματα πάνω από €23.000). Ο ανώτατος φορολογικός συντελεστής μειώθηκε αισθητά τα τελευταία χρόνια (ήταν 45% το 2000).

Πιο συγκεκριμένα, οι ισχύοντες φορολογικοί συντελεστές είναι οι εξής:

Πίνακας 1

κλιμάκιο εισοδήματος		φορολογικός Συντελεστής
κατώτατο ποσό	ανώτατο ποσό	
...	€9.500	0%
€9.501	€13.000	15%
€13.001	€23.000	30%
€23.001	...	40%

Ειδικά στην περίπτωση των μισθωτών και συνταξιούχων, το αφορολόγητο εισόδημα αυξάνεται σε €11.000. Το ανώτατο ποσό των άλλων κλιμακίων μένει το ίδιο.

Επίσης, το αφορολόγητο εισόδημα αυξάνεται ανάλογα με τον αριθμό παιδιών του φορολογουμένου (κατά €1.000 για ένα παιδί, κατά €2.000 για δύο παιδιά, κατά €10.000 για τρία παιδιά, κατά €12.000 για τέσσερα παιδιά, κατά €13.000 για πέντε παιδιά κ.ο.κ.).

Πρόσθετη μείωση φόρου €60 ανά παιδί παρέχεται σε μισθωτούς που κατοικούν σε παραμεθόρια περιοχή.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας στη δεκαετία του 1990 είτε δεν γινόταν καθόλου (1994-1997), είτε γινόταν με ατελή τρόπο (1999-2001). Σήμερα η τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας κάθε δύο χρόνια.

2.5 Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΒΑΡΟΥΣ

Παρά τις αλλαγές της τελευταίας 15ετίας (τροποποίηση των φορολογικών συντελεστών την περίοδο 1990-93, διεύρυνση της φορολογικής βάσης με τα αντικειμενικά κριτήρια μετά το 1994, τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας μετά το 2001), το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα κατά κοινή ομολογία θεωρείται κοινωνικά άδικο και οικονομικά αναποτελεσματικό.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι δήλωσαν το 2005 το 63,9% του συνολικού δηλωθέντος εισοδήματος και πλήρωσαν το 50,3% του συνολικού καταβληθέντος φόρου.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το 2005 μόνο 114.700 δηλώσεις (2,2% του συνόλου) αφορούσαν εισόδημα πάνω από €50.000.

Πίνακας 2: Μέσος καταβληθείς φόρος εισοδήματος (1997-2005)

	μέσος φόρος (€ ανά έτος)		
	1997	2001	2005
μισθωτοί	647	1.074	1.081
συνταξιούχοι	386	552	539
ελεύθεροι επαγγελματίες	2.159	4.232	3.233
έμποροι-βιοτέχνες	798	1.324	1.841
εισοδηματίες	252	317	728
γεωργοί-κτηνοτρόφοι-αλιείς	79	89	389
Σύνολο	561	931	1.077

Πίνακας 3: Συμμετοχή στα φορολογικά βάρη (2005)

	μερίδιο στο δηλωθέν εισόδημα	μερίδιο στον καταβληθέντα φόρο	Μέσος φορολογικός συντελεστής
μισθωτοί	41,0%	37,0%	7,4%
συνταξιούχοι	22,9%	13,3%	4,7%
ελεύθεροι επαγγελματίες	10,7%	18,2%	13,9%
έμποροι-βιοτέχνες	16,3%	22,0%	11,0%
εισοδηματίες	4,1%	6,8%	13,7%
γεωργοί-κτηνοτρόφοι-αλιείς	5,0%	2,8%	4,6%
Σύνολο	100,0%	100,0%	8,2%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΥΓΚΡΙΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΕ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον όπου οι τεχνολογικές μεταβολές έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην εργασία και το κεφάλαιο ο εκσυγχρονισμός των φορολογικών συστημάτων αποτελεί σημαντικό εργαλείο στην προσπάθεια των κρατών για οικονομική ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών τους. Κύριοι στόχοι των μεταρρυθμίσεων αυτών είναι συνήθως η απλοποίηση, η διαφάνεια, το χαμηλό διοικητικό κόστος, η κοινωνική δικαιοσύνη καθώς και η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο οι μεταρρυθμίσεις αυτές έχουν επικεντρωθεί στην διεύρυνση της φορολογικής βάσης με παράλληλο περιορισμό των εξαιρέσεων και φοροαπαλλαγών, στη σταθερότητα του φορολογικού συστήματος με στόχο την δημιουργία προβλέψιμου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στη μείωση του αριθμού των φορολογικών κλιμακίων, στην εισαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής και διαδικτύου κατά τις συναλλαγές με τους πολίτες, στην παροχή φορολογικών κινήτρων για την προώθηση της τεχνολογίας και της καινοτομίας, στην φορολογική αποκέντρωση προς οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης κλπ.

Η Ελλάδα, εκτός των παραπάνω προκλήσεων για τον εκσυγχρονισμό του φορολογικού συστήματος, καλείται να αποκαταστήσει και μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και φορολογουμένων. Για τον Έλληνα πολίτη δεν αποτελεί συνείδηση η ανταποδοτικότητα μεταξύ παροχής δημοσίων αγαθών και απόδοσης φόρων. Οι πολίτες μη έχοντας εμπιστοσύνη στην απόδοση των χρημάτων τους μέσω του κρατικού μηχανισμού, θεωρούν πιο συχνά απ'ότι συμβαίνει σε άλλες χώρες πως η φοροδιαφυγή αποτελεί αποδεκτή συμπεριφορά με αποτέλεσμα την υποβάθμιση των κρατικών παροχών και παρεμβάσεων. Προκύπτει έτσι ένας φαύλος κύκλος μεταξύ υποβάθμισης των παροχών του κράτους και φοροδιαφυγής.

Η παρούσα μελέτη στόχο έχει να συμβάλλει στη συζήτηση που γίνεται στη χώρα μας σχετικά με τις κατευθύνσεις των αλλαγών που χρειάζονται στο φορολογικό σύστημα με την όσο το δυνατό πληρέστερη καταγραφή των βασικών χαρακτηριστικών των φορολογικών συστημάτων στην ΕΕ. Η καταγραφή αυτή συνίσταται σε μια διαστρωματική απεικόνιση των χαρακτηριστικών των φορολογικών συστημάτων των κρατών μελών κατά το 2004 (έτος με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία), και σε μια διαχρονική απεικόνιση των μεταβολών που έχουν επέλθει κατά το διάστημα 1995-2004. Τα στοιχεία, στην πλειοψηφία τους, καλύπτουν την περίοδο 1995-2004 και προέρχονται από την Eurostat.

Στο πρώτο μέρος γίνεται αναφορά στο πλαίσιο και στους περιορισμούς που καθορίζουν τη φορολογική πολιτική στην ΕΕ. Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά στο επίπεδο συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης των κρατών μελών της ΕΕ. Ακολουθώντας, στο τρίτο μέρος γίνεται μια πρώτη σύγκριση των φορολογικών συστημάτων με βάση την άμεση και έμμεση φορολόγηση καθώς και τις ασφαλιστικές εισφορές. Στο τέταρτο μέρος γίνεται σύγκριση με βάση την παροχή φορολογικών εσόδων προς την τοπική αυτοδιοίκηση. Στο πέμπτο μέρος γίνεται συγκριτική παρουσίαση των φορολογικών συστημάτων με βάση τις οικονομικές λειτουργίες (κατανάλωση, εργασία και κεφάλαιο). Ειδική αναφορά στην επίπτωση της διεύρυνσης επί του ενδεχομένου φορολογικού ανταγωνισμού εντός της ΕΕ γίνεται στο έκτο μέρος. Τέλος, στο έβδομο μέρος γίνεται αναφορά στο καθεστώς ΦΠΑ εντός της ΕΕ. Η μελέτη κλείνει στο όγδοο μέρος με τα συμπεράσματα.

3.2 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΕ

Τα φορολογικά συστήματα στις χώρες της ΕΕ έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους αλλά εξελίσσονται σε ένα πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από κάποια κοινά χαρακτηριστικά τα οποία και προσδιορίζουν σε ένα βαθμό και το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης. Κάποια από αυτά, όπως οι κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας στη ζώνη του ευρώ, η τάση πληθυσμιακής γήρανσης που παρατηρείται σήμερα και αναμένεται να επιδεινωθεί κατά τα επόμενα χρόνια, και το σημαντικό ύψος των δημοσίων δαπανών στις χώρες-μέλη της ΕΕ, οδηγούν στην αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης.

Άλλα χαρακτηριστικά όπως η κινητικότητα της φορολογικής βάσης, ο φορολογικός ανταγωνισμός, το γενικευμένο αίτημα για απλοποίηση και διαφάνεια του φορολογικού συστήματος, αλλά και η τάση για τη χρήση του φορολογικού συστήματος για τη δημιουργία κινήτρων όπως για μεγαλύτερη προσφορά εργασίας, οδηγούν στην αντίθετη κατεύθυνση.

3.3 Η ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΕ

Τα κριτήρια σύγκλισης στη ζώνη του ευρώ (κριτήρια Μάαστριχτ) καθώς και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης έχουν επιβάλλει σαφείς κανόνες και χρονοδιαγράμματα δημοσιονομικής πειθαρχίας εντός της ΕΕ. Πλέον οι ποσοτικοί στόχοι-περιορισμοί του ελλείμματος και του χρέους μεταφράζονται και σε περιορισμούς αναφορικά με την ακολουθούμενη δημοσιονομική πολιτική. Αυτοί οι περιορισμοί έχουν σαφείς επιπτώσεις στα φορολογικά συστήματα και στο μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης σε κάθε χώρα.

3.4 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Η γήρανση του πληθυσμού στην ΕΕ έχει σαν αποτέλεσμα την άσκηση σημαντικών πιέσεων στα φορολογικά έσοδα των κρατών μελών. Οι

αυξανόμενες και σε ένα βαθμό ανελαστικές δαπάνες συνταξιοδότησης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια σημαντική φορολογική επιβάρυνση της εργασίας και του κεφαλαίου. Ενδεικτικά είναι τα πρόσφατα στοιχεία για τις συνταξιοδοτικές αλλά και τις κοινωνικές δαπάνες.

Αναφορικά με τις κοινωνικές δαπάνες, θα πρέπει να τονισθεί ότι ορισμένα μέλη της ΕΕ και ειδικότερα χώρες με παράδοση ισχυρού κοινωνικού κράτους όπως είναι οι Σκανδιναβικές έχουν προχωρήσει κατά το διάστημα 1995-2003 σε μείωση των κοινωνικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αυτή η μείωση των κοινωνικών δαπανών είναι βραχυχρόνια, καθώς η πληθυσμιακή γήρανση αναμένεται να οδηγήσει μεσοπρόθεσμα σε αύξηση των κοινωνικών δαπανών για συνταξιοδότηση και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

3.5ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ

Οι ευρωπαϊκές οικονομίες αποτέλεσαν από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα παραδείγματα οικονομιών με ένα παραδοσιακά εκτεταμένο δημόσιο τομέα. Τα υψηλά επίπεδα δημοσίων δαπανών αλλά και η αυξητική τάση τους φαίνεται να ανακόπτεται μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις του '70. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι, κατά το διάστημα 1995-2004 η μεγάλη πλειοψηφία των κρατών μελών έχει μειώσει τη συνεισφορά του δημοσίου τομέα στο σύνολο της οικονομίας. Δυνητικά, αυτή η συρρίκνωση του δημοσίου τομέα θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για μια σταδιακή μείωση των φορολογικών συντελεστών.

3.6 Η ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η τελωνειακή ένωση, η ενιαία αγορά (ελεύθερη κίνηση αγαθών, προϊόντων και κεφαλαίων), η εισαγωγή του ευρώ, καθώς και η ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφορικής έχουν αυξήσει την κινητικότητα της φορολογικής βάσης. Αυτή η κινητικότητα εντός της ΕΕ έχει σαν αποτέλεσμα την μειωμένη δυνατότητα επιβολής, από πλευράς κρατικού μηχανισμού, φορολογίας προς εκείνους τους παραγωγικούς συντελεστές οι οποίοι χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη κινητικότητα (π.χ. κεφάλαιο).

Παράλληλα, η ανάπτυξη των διεθνών χρηματαγορών και η δυνατότητα πραγματοποίησης ηλεκτρονικών συναλλαγών δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο τη φορολόγηση κεφαλαίου. Η περιορισμένη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ χρηματοπιστωτικού τομέα και φορολογικών αρχών αλλά και το ευρέως διαδεδομένο φορολογικό απόρρητο κάνουν ακόμα πιο δύσκολο τον εντοπισμό της φορολογητέας ύλης.

3.7 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Οι συντελεστές φορολόγησης του κεφαλαίου παίζουν σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο

φορολογικός ανταγωνισμός μεταξύ κρατών μελών στην προσέλκυση επενδύσεων έχει γίνει περισσότερο έντονος ύστερα από την τελευταία διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα νέα κράτη μέλη υιοθετώντας χαμηλούς συντελεστές φορολόγησης κεφαλαίου οδήγησαν τα παλαιότερα στην υιοθέτηση ευνοϊκότερης φορολόγησης του κεφαλαίου. Αυτός ο «φορολογικός ανταγωνισμός» έχει αρνητικές επιπτώσεις στην πορεία των φορολογικών εσόδων των περισσότερων κρατών μελών και για αυτό το σκοπό υπάρχουν πρωτοβουλίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση για εναρμόνιση μεταξύ των διαφορετικών φορολογικών συστημάτων.

Σήμερα αυτή η μορφή ανταγωνισμού φαίνεται να υποχωρεί καθώς διευρύνεται η πεποίθηση ότι η υιοθέτηση χαμηλών συντελεστών φορολόγησης κεφαλαίου δεν αποτελεί πια τον κύριο παράγοντα προσέλκυσης άμεσων ξένων επενδύσεων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των σκανδιναβικών χωρών οι οποίες βρίσκονται στην κορυφή της λίστας των δεικτών ανταγωνιστικότητας καταφέροντας να προσελκύουν σημαντικές παραγωγικές επενδύσεις. Η περίπτωση των χωρών αυτών υποδηλώνει ότι οι παραγωγικές επενδύσεις παραβλέπουν την υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση καθώς και άλλοι παράγοντες συνιστούν σημαντικό κριτήριο επιλογής του τόπου πραγματοποίησης μιας επένδυσης, όπως η ύπαρξη αποτελεσματικού εκπαιδευτικού συστήματος, το ανταγωνιστικό επίπεδο των υποδομών και των δημοσίων υπηρεσιών.

3.8 ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Σημαντική παράμετρος ενός σύγχρονου φορολογικού συστήματος αποτελεί η διαφάνεια αλλά και η απλότητα στην εφαρμογή του. Τα σύγχρονα φορολογικά συστήματα συνδυάζουν αυτές τις δύο αρχές μειώνοντας με αυτό τον τρόπο το διοικητικό κόστος για την συλλογή φόρων και παράλληλα το κόστος των επιχειρήσεων για τη συμμόρφωση τους με το φορολογικό σύστημα. Ένα λιγότερο γραφειοκρατικό φορολογικό σύστημα αποτελεί ένα περισσότερο αποδεκτό φορολογικό σύστημα με άμεση επίπτωση την ευκολότερη συλλογή φορολογικών εσόδων.

3.9 ΠΑΡΟΧΗ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πολλές χώρες έχουν προχωρήσει σε μείωση φορολογικών συντελεστών στα φυσικά και νομικά πρόσωπα με πρόθεση να δημιουργήσουν κίνητρα για αύξηση της προσφοράς εργασίας. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η φιλολογία περί ενιαίου φορολογικού συντελεστή (flat tax) η υιοθέτηση του οποίου θεωρείται από ορισμένους ότι θα οδηγήσει σε αύξηση της προσφοράς εργασίας και συνεπώς σε αύξηση της απασχόλησης. Η εμπειρική εξέταση της σχέσης ευνοϊκής φορολόγησης εργασίας και αύξησης απασχόλησης όμως αποδεικνύει ότι η σχέση αυτή δεν είναι ιδιαίτερα ισχυρή καθώς πλήθος άλλων παραγόντων επηρεάζει την πορεία της απασχόλησης.

3.10 ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η πολιτική μείωσης της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης εφαρμόστηκε με αργούς ρυθμούς, κυρίως μετά το 2000, παρά το γεγονός ότι έχει συμπεριληφθεί στα οικονομικά προγράμματα πολλών πολιτικών κομμάτων από την δεκαετία του 1990. Ως συνολική φορολογική επιβάρυνση ορίζεται η συνολική επιβάρυνση από έμμεση και άμεση φορολόγηση καθώς και ασφαλιστικές εισφορές ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Κατά το 2004 οι χώρες με τη μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση, όπως αυτή εκφράζεται ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε επίπεδο ΕΕ, είναι οι σκανδιναβικές ακολουθούμενες από το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Αυστρία και την Ιταλία (Διάγραμμα 4). Τα νέα κράτη μέλη έχουν σαφέστατα ένα μικρότερο επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης με σημαντικές αποκλίσεις από το μέσο όρο της ΕΕ. Μεταξύ των τριών μεγαλύτερων οικονομιών της ΕΕ-25, η Γαλλία έρχεται πρώτη με επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης κοντά στο 43% του ΑΕΠ, η Γερμανία δεύτερη με επίπεδο φορολόγησης που φθάνει στο 39% και τρίτο το Ην. Βασίλειο με επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στο 36% του ΑΕΠ.

Στην Ελλάδα το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης κατά το 2004 ανήλθε σε 35% του ΑΕΠ, σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ-15 και κοντά στο μέσο όρο των 10 νέων κρατών μελών.

Παρατηρώντας τη μεταβολή της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης κατά την περίοδο 1995-2004 προκύπτουν δύο ομάδες χωρών εντός της ΕΕ. Εκείνες οι οποίες αύξησαν τη φορολογική τους επιβάρυνση (μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα), και εκείνες οι οποίες τη μείωσαν κατά το αντίστοιχο διάστημα.

Μεταξύ των 15 κρατών μελών μόνο η Ιρλανδία μείωσε σημαντικά τη συνολική φορολογική επιβάρυνση (2,9%) ακολουθούμενη από την Ολλανδία, την Φινλανδία και το Λουξεμβούργο. Στις περιπτώσεις της Γερμανίας, της Γαλλίας και του Ην. Βασιλείου παρατηρούνται οριακές αυξομειώσεις της φορολογικής επιβάρυνσης. Μεταξύ των 15 κρατών μελών τόσο η Ελλάδα όσο και η Πορτογαλία σημειώνουν τη μεγαλύτερη αύξηση συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης. Ειδικότερα, στην περίπτωση της Ελλάδας η συνολική φορολογική επιβάρυνση από το 32,6% του ΑΕΠ το 1995 αυξήθηκε στο 35% του ΑΕΠ το 2004.

Μεταξύ των νέων κρατών μελών (NMS-10) σημαντική μείωση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης παρατηρείται στην περίπτωση της Σλοβακίας, της Πολωνίας και της Εσθονίας με ποσοστά 10,2%, 5,6% και 5,3% του ΑΕΠ αντίστοιχα.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διαφοροποίηση επί της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης σε πανευρωπαϊκό επίπεδο δεν οφείλεται στην είσοδο νέων κρατών μελών και την υιοθέτηση από πλευράς τους ενός μοντέλου χαμηλής φορολογικής επιβάρυνσης. Σημαντικές διαφορές προϋπαρχαν στην ΕΕ, όπως μεταξύ σκανδιναβικών χωρών (όπου το επίπεδο φορολόγησης είναι διαχρονικά υψηλό) και Ιρλανδίας, Ισπανίας, Ην. Βασιλείου (χώρες με συγκριτικά χαμηλότερο επίπεδο φορολόγησης). Η είσοδος των νέων κρατών μελών ως ένα βαθμό οδήγησε στην περαιτέρω αύξηση αυτής της

διαφοροποίησης. Παρατηρείται επίσης πως οι μεγαλύτερες αυξήσεις στη φορολογική επιβάρυνση (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία) επήλθαν σε χώρες με συνολικό επίπεδο φορολόγησης μικρότερο του μέσου όρου της ΕΕ (σύγκλιση).

Αναφορικά με την περίπτωση της Ελλάδας θα πρέπει να τονιστεί ότι, κατά την περίοδο 1995-2004, η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης αντανάκλασε τη σύγκλιση του επιπέδου φορολόγησης προς το μέσο όρο της ΕΕ με την ανάγκη χρηματοδότησης του αναπτυσσόμενου κοινωνικού κράτους. Κατά την περίοδο 1995-2004 η αύξηση των φορολογικών εσόδων δεν προήλθε από αύξηση συντελεστών αλλά αντίθετα από τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης καθώς και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που είχαν ως αποτέλεσμα την απόδοση πρόσθετων εσόδων από άμεσους φόρους και ασφαλιστικές εισφορές.

3.11 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ

Ένα πρώτο κριτήριο κατηγοριοποίησης των φορολογικών συστημάτων αποτελεί η διάκριση άμεσης, έμμεσης φορολόγησης και ασφαλιστικών εισφορών. Στην ΕΕ, κατά μέσο όρο η αναλογία άμεσης και έμμεσης φορολόγησης στο σύνολο των φορολογικών εσόδων είναι ισόρροπη και κοντά στη μονάδα. Αντίθετα, στην Ελλάδα η έμμεση φορολογία καταλαμβάνει μεγαλύτερο μέρος στο σύνολο των φορολογικών εσόδων, γεγονός που θεωρείται από πολλούς ως παράμετρος κοινωνικής αδικίας του φορολογικού συστήματος.

3.12 ΑΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ

Επικεντρώνοντας στην άμεση φορολόγηση, οι σκανδιναβικές χώρες κατατάσσονται μεταξύ των κρατών μελών με το μεγαλύτερο επίπεδο επιβάρυνσης. Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, η μεγαλύτερη επιβάρυνση από άμεσους φόρους ως ποσοστό του ΑΕΠ παρατηρείται στη Δανία ακολουθούμενη από τη Σουηδία και τη Φινλανδία ενώ ακολουθούν χώρες όπως το Βέλγιο, το Ην. Βασίλειο, η Ιταλία και η Ιρλανδία. Χαμηλότερα στην κλίμακα άμεσης φορολογικής επιβάρυνσης ως ποσοστό του ΑΕΠ βρίσκονται η Γαλλία και η Γερμανία. Επιπλέον, μεταξύ νέων και λοιπών κρατών μελών, τα φορολογικά έσοδα από άμεσους φόρους ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρουσιάζουν διαφορά 5 ποσοστιαίων μονάδων. Το 2004 η χαμηλότερη άμεση φορολογική επιβάρυνση παρατηρείται στην Σλοβενία (8,5% ΑΕΠ).

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών που έχουν συγκριτικά χαμηλό επίπεδο άμεσης φορολογίας ως ποσοστό του ΑΕΠ, σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ-15 και συγκρίσιμο με εκείνο των νέων κρατών μελών

Σημαντική παράμετρος των φορολογικών συστημάτων στην ΕΕ, αποτελεί το μερίδιο της άμεσης στο σύνολο της συνολικής φορολόγησης. Το σύνολο των

σκανδιναβικών χωρών εξαρτά τα φορολογικά τους έσοδα περισσότερο από την άμεση φορολόγηση ενώ παρόμοια εικόνα προκύπτει και για την Ιρλανδία, το Ην. Βασίλειο, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Στον αντίποδα βρίσκονται η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Ελλάδα, της οποίας το μερίδιο άμεσης φορολόγησης επί των συνολικών φορολογικών εσόδων είναι ιδιαίτερα χαμηλό και προσεγγίζει εκείνο των νέων κρατών μελών.

Από την μελέτη για το διάστημα 1995-2004, των εσόδων από άμεση φορολόγηση ως ποσοστό των συνολικών φορολογικών εσόδων εντός της ΕΕ. προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Στην περίπτωση των σκανδιναβικών χωρών παρατηρούνται δύο τάσεις: εκείνη της Φινλανδίας όπου σημειώνεται αύξηση του μεριδίου άμεσης επί της συνολικής φορολόγησης και εκείνη της Σουηδίας και της Δανίας, οι οποίες με τη σειρά τους μείωσαν τη συνεισφορά της άμεσης στη συνολική φορολόγηση.
- Η Ελλάδα, το Ην. Βασίλειο, η Ιρλανδία αποτελούν εκείνες τις χώρες στις οποίες παρατηρείται μικρή αύξηση της αναλογίας άμεσης προς συνολική φορολόγηση.
- Μεταξύ των χωρών που παρατηρείται μείωση της αναλογίας άμεσης προς συνολική φορολόγηση συγκαταλέγονται η Ισπανία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο.
- Κατά μέσο όρο τα νέα κράτη μέλη (NMS-10) έχουν μειώσει σημαντικά τη συνεισφορά της άμεσης επί της συνολικής φορολόγησης κατά ένα ποσοστό μεγαλύτερο του 4% για το διάστημα 95-04 ενώ την ίδια περίοδο σε επίπεδο ΕΕ-15 σημειώνεται αύξηση σε ποσοστό μεγαλύτερο του 1%.

Στην περίπτωση της άμεσης φορολόγησης φυσικών προσώπων κατά το 2004, στην Ελλάδα καταγράφονται χαμηλοί ανώτατοι οριακοί συντελεστές φορολόγησης (40%) σε σχέση με τα λοιπά μέλη της ΕΕ. Στην περίπτωση των επιχειρήσεων ο ανώτατος συντελεστής φορολόγησης στην Ελλάδα βρίσκεται κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ-15.

3.13 ΕΜΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ

Η έμμεση φορολόγηση επιβάλλεται σε όλους τους καταναλωτές ανεξαρτήτως εισοδήματος και ως αποτέλεσμα χαρακτηρίζεται ως περισσότερο άδικη μορφή φορολόγησης σε σχέση με την άμεση φορολόγηση η οποία έχει προοδευτικό χαρακτήρα ανάλογα με το εισόδημα. Στον αντίποδα αυτής της άποψης, το βασικό επιχείρημα υπέρ της έμμεσης φορολόγησης είναι η ευκολία – σε σχέση με την άμεση – της σύλληψης της φορολογητέας ύλης αλλά και το γεγονός ότι η κατανάλωση – και άρα η φορολογία – αυξάνεται με το εισόδημα.

Σε επίπεδο ΕΕ., η Σουηδία, η Δανία άλλα και η Σλοβενία χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα έμμεσης φορολογίας ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Χώρες όπως η Πορτογαλία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Φινλανδία παρουσιάζουν επίπεδα έμμεσης φορολόγησης πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Αντίθετα, η Τσεχία, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ιρλανδία, η

Ολλανδία συγκαταλέγονται μεταξύ των χωρών με χαμηλότερη έμμεση φορολόγηση ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αντίστοιχα στην Ελλάδα παρατηρείται υψηλό επίπεδο έμμεσης φορολόγησης ως ποσοστό του ΑΕΠ καθώς βρίσκεται πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ-15.

Σημαντική παράμετρος της έμμεσης φορολόγησης στην ΕΕ. αποτελεί το μερίδιο επί της συνολικής φορολόγησης. Ένα πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι ενώ στην περίπτωση της άμεσης φορολόγησης παρατηρούνται δύο ομάδες κρατών μελών (εκείνες που βρίσκονται εκατέρωθεν από τον μέσο όρο της ΕΕ-15), στην περίπτωση της έμμεσης φορολόγησης παρατηρείται και μια τρίτη ομάδα κρατών μελών όπως είναι η Δανία, η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Αυστρία όπου το μερίδιο έμμεσης επί της συνολικής φορολόγησης βρίσκεται πολύ κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ-15.

Οι χώρες, οι οποίες εξαρτούν περισσότερο τα φορολογικά τους έσοδα από την έμμεση φορολόγηση είναι η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Σλοβενία, η Ουγγαρία, η Πολωνία ενώ ακολουθεί η Ελλάδα και τα Ην. Βασίλειο. Αντίθετα, οι σκανδιναβικές χώρες, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Αυστρία, η Τσεχία και η Ολλανδία εξαρτούν σε μικρότερο βαθμό τα φορολογικά τους έσοδα από την έμμεση φορολόγηση. Μια δομική διαφορά μεταξύ παλαιών και νέων κρατών μελών είναι ότι τα νέα κράτη μέλη (NMS-10) εξαρτούν περισσότερο τα συνολικά τους έσοδα από την έμμεση φορολόγηση σε σχέση με τα παλαιότερα κράτη μέλη.

Μέσα από τη διαχρονική απεικόνιση (διάστημα 1995-2004) των εσόδων από έμμεση φορολόγηση ως ποσοστό των συνολικών φορολογικών εσόδων, είναι δυνατή η απεικόνιση των επιπτώσεων των μεταρρυθμίσεων επί της έμμεσης φορολόγησης εντός της ΕΕ. Προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Οι χώρες που αύξησαν περισσότερο τη συνεισφορά της έμμεσης φορολόγησης επί των φορολογικών εσόδων είναι η Ολλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Πολωνία, η Ισπανία και η Σλοβενία.
- Η πλειοψηφία των σκανδιναβικών χωρών παρουσιάζει αύξηση της συνεισφοράς της έμμεσης φορολόγησης πλησίον του μέσου όρου της ΕΕ-15.
- Μεταξύ των χωρών που παρατηρείται μείωση της αναλογίας έμμεσης προς συνολική φορολόγηση συγκαταλέγονται η Πορτογαλία, το Ην. Βασίλειο, η Γαλλία. Η Ελλάδα αποτελεί το κράτος μέλος με τη μεγαλύτερη μείωση της συνεισφοράς της έμμεσης φορολόγησης στα συνολικά φορολογικά έσοδα κατά το διάστημα 1995-2004.
- Κατά μέσο όρο τα νέα κράτη μέλη (NMS-10) έχουν προχωρήσει σε αύξηση της συνεισφοράς της έμμεσης επί της συνολικής φορολόγησης στο ίδιο επίπεδο με τον μέσο όρο της ΕΕ-15.

3.14 ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών αποτελεί σημαντική συνιστώσα του μη μισθολογικού κόστους εργασίας. Στοχεύοντας στην αύξηση της ζήτησης, αλλά και της προσφοράς εργασίας και την επακόλουθη αύξηση της απασχόλησης, τα κράτη μέλη έχουν κατά μέσον όρο προχωρήσει σε μείωση των ασφαλιστικών εισφορών για εργοδότες και εργαζομένους.

Η Δανία, η Ιρλανδία και το Ην. Βασίλειο χαρακτηρίζονται από σημαντικά χαμηλότερες του μέσου όρου της ΕΕ. ασφαλιστικές εισφορές ως ποσοστό του ΑΕΠ. Στον αντίποδα βρίσκονται μεγάλες οικονομίες όπως είναι η Γαλλία και η Γερμανία, όπου οι ασφαλιστικές εισφορές βρίσκονται σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ.. Στην Ελλάδα οι ασφαλιστικές εισφορές κατά το 2004, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, κυμάνθηκαν στο 12,1% του ΑΕΠ χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ.

Παρατηρώντας το μερίδιο των ασφαλιστικών εισφορών στο σύνολο των φορολογικών εσόδων προκύπτει ότι στις σκανδιναβικές χώρες, την Ιρλανδία και το Ην. Βασίλειο οι ασφαλιστικές εισφορές ως μερίδιο των συνολικών φορολογικών εσόδων είναι χαμηλότερες από το μέσο όρο της ΕΕ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση των νέων κρατών μελών όπου οι ασφαλιστικές εισφορές αποτελούν μεγαλύτερο μέρος των συνολικών φορολογικών εσόδων, κάτι το οποίο ισχύει ειδικά στην περίπτωση της Σλοβενίας και Τσεχίας. Εκτός των νέων κρατών μελών το υψηλότερο μερίδιο των ασφαλιστικών εισφορών επί της συνολικής φορολόγησης παρατηρείται στη Γερμανία και τη Γαλλία. Στην Ελλάδα, οι ασφαλιστικές εισφορές στο σύνολο των φορολογικών εσόδων προσεγγίζουν το 34,6% της συνολικής φορολόγησης και βρίσκονται κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ-15.

Μέσα από τη διαχρονική μεταβολή (περίοδος 1995-2004) των ασφαλιστικών εισφορών ως ποσοστό της συνολικής φορολόγησης εντός της ΕΕ, απεικονίζεται το εύρος των μεταρρυθμίσεων που έλαβαν χώρα κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Στην Ελλάδα παρατηρείται η δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση του μεριδίου των ασφαλιστικών εισφορών επί των συνολικών φορολογικών εσόδων (μετά την Πορτογαλία). Ακολουθούν η Τσεχία, η Σουηδία και το Ην. Βασίλειο.
- Για την περίοδο 1995-2004 οι χώρες με την μεγαλύτερη μείωση ασφαλιστικών εισφορών είναι η Γαλλία, η Ολλανδία, η Αυστρία και το Βέλγιο.
- Παρατηρούνται δύο αντίρροπες τάσεις ανάμεσα σε παλαιότερα (ΕΕ-15) και νέα κράτη μέλη (NMS-10) της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, οι ασφαλιστικές εισφορές στα παλαιότερα κράτη μέλη συρρικνώνονται ως μερίδιο των συνολικών φορολογικών εσόδων ενώ στην περίπτωση των νεότερων μελών οι ασφαλιστικές εισφορές αυξάνονται περισσότερο από 4% στο σύνολο των φορολογικών εσόδων.

Στην Ελλάδα η αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά 2,5% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 1995-2004 αποδίδεται σε αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών και των άμεσων φορολογικών εσόδων κατά 1,7% και 1,2% του ΑΕΠ αντίστοιχα ενώ παρατηρείται και μια μείωση της έμμεσης φορολόγησης κατά 0,4% του ΑΕΠ. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αύξηση των εσόδων από άμεση

φορολόγηση για την συγκεκριμένη περίοδο προήλθε από την διεύρυνση της φορολογικής βάσης και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και όχι από την αύξηση των συντελεστών άμεσης φορολόγησης.

Τα αποτελέσματα των συγκρίσεων της Ελλάδας με τις άλλες χώρες της ΕΕ επιβεβαιώνονται και από τα στοιχεία του προϋπολογισμού 2007. Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 2007, το κύριο γνώρισμα του Ελληνικού φορολογικού συστήματος είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος των τακτικών φορολογικών εσόδων προέρχεται από την έμμεση φορολόγηση. Ακολουθώντας, το 68% των έμμεσων φόρων προέρχεται από την φορολογία των συναλλαγών και ειδικότερα από τον φόρο προστιθέμενης αξίας ενώ το υπόλοιπο 30% από ειδικούς φόρους όπως είναι οι φόροι κατανάλωσης. Αντίστοιχα, το μεγαλύτερο μέρος της άμεσης φορολόγησης προέρχεται από την φορολόγηση εισοδήματος, ενώ η φορολόγηση της περιουσίας αποτελεί μικρό μερίδιο των συνολικών εσόδων από άμεση φορολόγηση.

Έχει σημειωθεί από μελέτες ότι, οι έμμεσοι φόροι αυξάνουν την ανισότητα κατανομής του οικογενειακού εισοδήματος. Αυτή συνεπώς η σχέση έμμεσων και άμεσων φόρων εκφράζει την αδικία του Ελληνικού φορολογικού συστήματος και εν μέρει εξηγεί και το Ελληνικό παράδοξο σύμφωνα με το οποίο, ενώ οι κοινωνικές δαπάνες αυξάνονται, ο πληθυσμός υπό το όριο φτώχειας δεν μειώνεται εξαιτίας της δυσανάλογης, ως προς τα εισοδήματα τους, επιβάρυνσης των εμμέσων φόρων.

Επιπλέον, κατά την περίοδο 1995-2004 σύμφωνα με στοιχεία προϋπολογισμών το άθροισμα έμμεσων και άμεσων φόρων ως ποσοστό του ΑΕΠ σημειώνει αύξηση από το 21,9% του ΑΕΠ κατά το 1995, στο 23,6% του ΑΕΠ το 2004 (παρότι αποκλιμακώνεται από το ποσοστό του 26,5% του 2000). Το μερίδιο των άμεσων φόρων και των ασφαλιστικών εισφορών αυξάνει τη συνεισφορά του στο σύνολο των φορολογικών εσόδων ενώ μειωμένο παρουσιάζεται το μερίδιο των εμμέσων φόρων.

Παράλληλα, από τα στοιχεία της περιόδου 1995-2004 προκύπτει ότι έχει υπάρξει σημαντική βελτίωση στην αναλογία έμμεσων και άμεσων φόρων (από 1,8 το 1995 μειώνεται σε 1,4 το 2004). Αυτή η μείωση της αναλογίας εμμέσων προς άμεσους φόρους κατά την περίοδο 1995-2004 κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική καθώς με αυτό τον τρόπο το Ελληνικό φορολογικό σύστημα έγινε δικαιότερο.

3.15 ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΕΜΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 ένας μεγάλος αριθμός κρατών μελών της ΕΕ. προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις των φορολογικών τους συστημάτων. Στην **άμεση φορολογία**, οι μεταρρυθμίσεις έχουν επικεντρωθεί τόσο στην ελάττωση της φορολόγησης της εργασίας για μεσαία και χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια όσο και στη μείωση των συντελεστών φορολόγησης επιχειρήσεων. Οι μεταρρυθμίσεις επί της φορολόγησης του εισοδήματος από εργασία

περιλαμβάνουν τη μείωση των φορολογικών συντελεστών και του αριθμού των φορολογικών κλιμακίων, την αύξηση των αφορολογήτων ορίων, καθώς και φοροελαφρύνσεις για οικογένειες με παιδιά. Αντίστοιχα, οι μεταρρυθμίσεις επί της φορολογίας επιχειρήσεων στοχεύουν στην παροχή κινήτρων για την ενίσχυση των επενδύσεων, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας καθώς και την προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης.

Για την **έμμεση φορολόγηση** οι μεταρρυθμίσεις επικεντρώνονται κυρίως στο καθεστώς ΦΠΑ. Ειδικότερα παρατηρείται τάση αύξησης των συντελεστών ΦΠΑ, ενώ ορισμένα κράτη μέλη έχουν προχωρήσει σε μείωση του ΦΠΑ για συγκεκριμένα μόνο προϊόντα και κλάδους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εισαγωγή πράσινων φόρων (Σουηδία, Δανία, Ολλανδία, Γερμανία, Ιταλία, Αυστρία και Ην. Βασίλειο) τα έσοδα των οποίων χρησιμοποιήθηκαν κατά κύριο λόγο για τη μείωση της έμμεσης φορολογίας καθώς και τη μείωση της φορολόγησης της εργασίας.

3.16 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Παρατηρώντας το μερίδιο των φορολογικών εσόδων που κατευθύνεται προς την κεντρική κυβέρνηση προκύπτει ότι η Ελλάδα (63%) βρίσκεται κατά προσέγγιση στο μέσο όρο της ΕΕ. Τόσο στη Μεγάλη Βρετανία όσο και στην Ιρλανδία ένα ποσοστό πάνω από 80% των φορολογικών εσόδων αποδίδεται στην κεντρική κυβέρνηση, ενώ στην Γερμανία και την Γαλλία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 28% και 42% αντιστοίχως. Τέλος στη Σουηδία, την Φινλανδία και την Δανία τα αντίστοιχα ποσοστά κυμαίνονται από 55% μέχρι 61%. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε κράτη με ομοσπονδιακό χαρακτήρα είναι φυσικό να αποδίδονται λιγότερα φορολογικά έσοδα προς την κεντρική κυβέρνηση.

Σε επίπεδο αυτοδιοίκησης η Ελλάδα κατατάσσεται τελευταία μεταξύ των κρατών μελών καθώς αποδίδει μόλις το 0,9% των συνολικών φορολογικών εσόδων στην αυτοδιοίκηση, σε αντίθεση με τις σκανδιναβικές χώρες που αποδίδουν πάνω από το 20% των συνολικών φορολογικών εσόδων στην αυτοδιοίκηση. Στην περίπτωση της Σουηδίας και της Δανίας το 32,3% και το 34,7% των συνολικών φορολογικών εσόδων αποδίδεται στην τοπική αυτοδιοίκηση. Τονίζεται ότι στις σκανδιναβικές χώρες οι Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) αποτελούν κατά κύριο λόγο αυτόνομες δημοσιονομικές αρχές οι οποίες ορίζουν φορολογικούς συντελεστές και επίσης καταρτίζουν ανεξάρτητους προϋπολογισμούς.

3.17 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΑΣΕΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ

Η προηγούμενη ανάλυση με βάση τους κλασικούς τρόπους διάκρισης της φορολογικής επιβάρυνσης (έμμεση, άμεση και ασφαλιστικές εισφορές) αποτελεί μια πρώτη προσέγγιση των σημαντικότερων διαφορών των

φορολογικών συστημάτων στην ΕΕ. Αυτή όμως η ανάλυση δεν απεικονίζει την οικονομική διάσταση της φορολογίας. Ζητούμενο αποτελεί η απεικόνιση της επίπτωσης της φορολογίας στις οικονομικές αποφάσεις καταναλωτών, εργαζομένων και επενδυτών. Τα φορολογικά έσοδα από την εργασία αποτελούν την κυριότερη πηγή φορολογικών εσόδων στην ΕΕ, καθώς αποτελούν περίπου το 50% των συνολικών φορολογικών εσόδων. Η φορολόγηση κεφαλαίου και κατανάλωσης αποτελούν συγκριτικά, λιγότερο σημαντικές πηγές φορολογικών εσόδων.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σε σχέση με τις τρεις οικονομικές λειτουργίες, μεγαλύτερη διαφοροποίηση παρατηρείται στην φορολόγηση εργασίας και κεφαλαίου και μικρότερη διαφοροποίηση παρατηρείται στην περίπτωση φορολόγησης της κατανάλωσης πιθανώς λόγω της διαδικασίας φορολογικής εναρμόνισης (π.χ. ΦΠΑ) εντός της ΕΕ.

3.18 Η ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ

Στην ΕΕ η φορολόγηση της κατανάλωσης αποτελεί ένα σημαντικό μερίδιο των συνολικών φορολογικών εσόδων παρέχοντας κατ' αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα σταδιακής μείωσης της φορολόγησης της εργασίας. Στις χώρες της ΕΕ κατά μέσο όρο το 30% των συνολικών φορολογικών εσόδων στηρίζεται στα έσοδα από τη φορολόγηση της κατανάλωσης την στιγμή που στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 16% και 20% αντιστοίχως. Ένα μεγάλο μερίδιο της φορολόγησης της κατανάλωσης προέρχεται από έσοδα φόρου προστιθέμενης αξίας.

Παρόλο το υψηλό διοικητικό κόστος που πολλές φορές συνεπάγεται καθώς και την μη αναδιανεμητική επίπτωση της, η φορολόγηση της κατανάλωσης παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα:

- Είναι ουδέτερη σε σχέση με τις αποφάσεις αποταμίευσης και επένδυσης,
- Έχει συμμετρική επίπτωση στο εισόδημα από εργασία, από μεταβιβάσεις και από κεφαλαιακές επενδύσεις (σε αντιδιαστολή με τους φόρους εισοδήματος που επιβαρύνουν σε διαφορετικό βαθμό το εισόδημα από διαφορετικές πηγές).

Πανευρωπαϊκά οι πολιτικές μείωσης των συντελεστών ΦΠΑ όπου υπήρξαν οδήγησαν σε μείωση των συνολικών φορολογικών εσόδωνⁱ και σε αύξηση του διοικητικού κόστους για είσπραξη ΦΠΑ. Επακόλουθο της αύξησης του διοικητικού κόστους είναι η απλοποίηση των διαδικασιών (π.χ. μη υποβολή περιοδικής δήλωσης ΦΠΑ για συναλλαγές μέχρι ενός ορίου). Όμως αυτή ακριβώς η απλοποίηση των διαδικασιών, οδήγησε σε αντίθετα αποτελέσματα καθώς πολλές εταιρίες για να αποφύγουν την επιβάρυνση του ΦΠΑ προχώρησαν σε διαχωρισμό των δραστηριοτήτων τους σε διαφορετικές εταιρίες και σε απόκρυψη μέρους του τζίρου τους (Βέλγιο, Ιταλία, Ισπανία κ.λ.π.).

Η διαφοροποίηση των φορολογικών συντελεστών του ΦΠΑ εντός της ΕΕ, η μείωση των φορολογικών συντελεστών του ΦΠΑ και οι απαλλαγές συγκεκριμένων αγαθών από το καθεστώς ΦΠΑ έχουν επίσης σημαντική επίπτωση στα καταναλωτικά πρότυπα και στη χρήση των παραγωγικών συντελεστών οδηγώντας σε ενδογενή «αθέμιτο ανταγωνισμό» προς τα υπόλοιπα προϊόντα που υπόκεινται σε καθεστώς ΦΠΑ ⁱⁱ.

Αυτή ακριβώς η στρέβλωση όσον αφορά το καθεστώς του ΦΠΑ εντός της ΕΕ δυσκολεύει τη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης και της στρατηγικής της Ενιαίας Αγοράς. Για αυτό το λόγο έχει πρόσφατα αναληφθεί διαδικασία διαπραγματεύσεων, με σκοπό την εναρμόνιση του συστήματος φόρου προστιθέμενης αξίας πανευρωπαϊκά.

Κατά το διάστημα 1995-2004 σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat παρατηρούνται δύο αντίθετες τάσεις εντός της ΕΕ. Σε ορισμένες χώρες παρατηρείται αύξηση των εσόδων από φορολόγηση της κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ), ενώ σε άλλες χώρες παρατηρείται μείωση των εσόδων από φορολόγηση κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ). Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να τονισθεί ότι για την πλειοψηφία των μελών της ΕΕ, οι μεταβολές στην φορολόγηση της κατανάλωσης κυμαίνονται σε ένα ποσοστό χαμηλότερο του 2% του ΑΕΠ. Η μεγαλύτερη μείωση της φορολόγησης της κατανάλωσης παρατηρείται στην Ουγγαρία, την Ιρλανδία και την Σλοβενία, ενώ σημαντική αύξηση προκύπτει στην περίπτωση της Ισπανίας και του Λουξεμβούργου. Κατά την ίδια περίοδο, στην Ελλάδα παρατηρείται επίσης μείωση της φορολόγησης της κατανάλωσης ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Μέσα από την απεικόνιση του φόρου κατανάλωσης στο σύνολο των φορολογικών εσόδων κατά το διάστημα 1995-2004 προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Σε επίπεδο 15 κρατών μελών (ΕΕ-15) παρατηρείται οριακή μείωση των εσόδων από κατανάλωση στο σύνολο των φορολογικών εσόδων, ενώ κατά μέσο όρο τα νέα κράτη μέλη (NMS-10) αύξησαν το μερίδιο των φορολογικών εσόδων από κατανάλωση επί των συνολικών φορολογικών εσόδων.
- Στην περίπτωση της Φινλανδίας και της Δανίας, παρατηρείται αύξηση της συνεισφοράς της φορολόγησης της κατανάλωσης, ενώ στη Σουηδία προκύπτει μείωση της αναλογίας φορολόγησης κατανάλωσης τους προς τα συνολικά φορολογικά έσοδα. Σημαντική μείωση παρατηρείται και στην περίπτωση της Ιρλανδίας και του Ην. Βασιλείου.
- Τα κράτη μέλη με τη μεγαλύτερη αύξηση του μεριδίου φορολογικών εσόδων από κατανάλωση στο σύνολο των φορολογικών εσόδων είναι το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Ισπανία καθώς και η Αυστρία.
- Το κράτος μέλος με τη μεγαλύτερη μείωση της συνεισφοράς της κατανάλωσης στα συνολικά φορολογικά έσοδα κατά το διάστημα 1995-2004 είναι η Ελλάδα.

Η προηγούμενη ανάλυση της φορολόγησης της κατανάλωσης ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν βοηθά στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων καθώς η χρήση του δείκτη των φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ αποτελεί μη αντιπροσωπευτικό δείκτη (π.χ. ένα υψηλό μερίδιο των εσόδων από την φορολόγηση κατανάλωσης μπορεί να αποδοθεί σε αύξηση των φορολογικών συντελεστών ή σε επέκταση της φορολογικής βάσης). Για αυτό το σκοπό χρησιμοποιείται ο τεκμαρτός ή έμμεσος φορολογικός συντελεστής

Οι τεκμαρτοί φορολογικοί συντελεστές μετρούν την συνολική πραγματική φορολογική επιβάρυνση άμεση και έμμεση επί διαφορετικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Κρίνονται ως αξιόπιστοι για διαχρονική ανάλυση αλλά και συγκριτική ανάλυση μεταξύ διαφορετικών χωρών, καθιστώντας δυνατό τον εντοπισμό πιθανών μετακινήσεων φορολογικών βαρών από την εργασία στο κεφάλαιο και αντίστροφα. Παράλληλα, η συγκρισιμότητα αυτών των δεικτών ενισχύεται και με την χρήση του νέου συστήματος εθνικών λογαριασμών.

Ο τεκμαρτός φορολογικός συντελεστής επί της κατανάλωσης ορίζεται ως η αναλογία των φορολογικών εσόδων από την κατανάλωση προς τη συνολική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών. Περιλαμβάνονται μόνο τα νοικοκυριά καθώς στο σύνολο της ΕΕ. η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών είναι πολλαπλάσια της καταναλωτικής δαπάνης της κεντρικής κυβέρνησης.

Κατά το 2004, οι σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Φινλανδία και Σουηδία) παρουσιάζουν τον υψηλότερο τεκμαρτό συντελεστή φορολόγησης κατανάλωσης και ακολουθούνται από την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία.

Σημειώνεται ότι κατά το διάστημα 1995-2004 το Λουξεμβούργο, η Δανία, η Ισπανία, και σε μικρότερο βαθμό η Ιρλανδία και η Αυστρία προχώρησαν σε αύξηση του τεκμαρτού φορολογικού συντελεστή κατανάλωσης. Κατά μέσο όρο τα νέα κράτη μέλη προχώρησαν σε μείωση του τεκμαρτού φορολογικού συντελεστή. Επιπλέον, τόσο η Γαλλία όσο και η Γερμανία κατατάσσονται μεταξύ των κρατών μελών που μείωσαν τη τεκμαρτή φορολογική επιβάρυνση της κατανάλωσης.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με χαμηλή φορολογική επιβάρυνση στην κατανάλωση σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. ενώ κατά την περίοδο 1995-2004 η τεκμαρτή φορολόγηση της κατανάλωσης στην Ελλάδα σημειώνει ανεπαίσθητη αύξηση.

3.19 Η ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η φορολόγηση της εργασίας αποτελεί σημαντική παράμετρο ενός φορολογικού συστήματος. Σε μια περίοδο όπου η ανεργία σε πανευρωπαϊκό επίπεδο αποτελεί τροχοπέδη για την ανάπτυξη αλλά και τα συνταξιοδοτικά συστήματα εξαρτούν την βιωσιμότητα τους από την επιμήκυνση του εργασιακού βίου, το ύψος φορολόγησης της εργασίας τόσο από την πλευρά των εργοδοτών όσο και από την πλευρά των εργαζομένων αποτελεί

σημαντική παράμετρο για την αύξηση της απασχόλησης. Ταυτόχρονα όμως, τα κράτη μέλη εξαρτούν σε μεγάλο βαθμό τα φορολογικά τους έσοδα από τη φορολόγηση της εργασίας και επομένως περιορίζονται ως προς τη δυνατότητα ευνοϊκής φορολόγησης της εργασίας.

Στην ανάλυση που ακολουθεί γίνεται διάκριση της φορολογικής επιβάρυνσης που υφίστανται οι εργοδότες (που επωμίζονται μέρος των ασφαλιστικών εισφορών) και οι εργαζόμενοι (που επωμίζονται μέρος των ασφαλιστικών εισφορών αλλά και φορολογούνται για το εισόδημα από εργασία).

Παρατηρώντας τα έσοδα από την φορολόγηση της εργασίας που βαρύνουν τους εργοδότες ως μερίδιο του ΑΕΠ προκύπτει ότι, κατά το 2004 οι ασφαλιστικές εισφορές στα νέα κράτη μέλη επιβαρύνουν περισσότερο τους εργοδότες σε σχέση με τα παλαιά κράτη μέλη. Ειδικότερα, η Σουηδία μαζί με τη Γαλλία, την Ιταλία και την Αυστρία επιβάλουν υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση στους εργοδότες. Αντίθετα, τα κράτη μέλη με μικρότερη, του μέσου όρου της ΕΕ-15, επιβάρυνση των εργοδοτών είναι η Δανία, η Ιρλανδία, το Ην. Βασίλειο, η Ολλανδία ακολουθούμενες από την Ελλάδα και τη Γερμανία.

Κατά το διάστημα 1995-2004 προκύπτει ότι τα νέα κράτη μέλη αύξησαν πολύ περισσότερο τη συνεισφορά των εργοδοτών σε σχέση με τα παλαιότερα κράτη μέλη (% του ΑΕΠ). Όσον αφορά τις Σκανδιναβικές χώρες παρατηρείται μια ανάμικτη εικόνα καθώς στην περίπτωση της Σουηδίας υφίσταται αύξηση της επιβάρυνσης των εργοδοτών ενώ στην περίπτωση της Δανίας παρατηρείται στασιμότητα. Η ίδια ανάμικτη εικόνα προκύπτει στην περίπτωση της Ιρλανδίας και του Ην. Βασιλείου όπου παρατηρείται αντίστοιχα ελάττωση και αύξηση της φορολόγησης της εργασίας από την πλευρά των εργοδοτών. Για το ίδιο διάστημα αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης των εργοδοτών παρατηρείται στην περίπτωση της Ολλανδίας, της Ιταλίας, της Ελλάδας και της Σουηδίας.

Η ποιοτική αποτύπωση των χαρακτηριστικών της φορολογικής επιβάρυνσης των εργοδοτών προκύπτει μέσα από την αναγωγή στο σύνολο των φορολογικών εσόδων. Κατά το 2004 η αναλογία φορολογικής επιβάρυνσης εργοδοτών στο σύνολο των φορολογικών εσόδων είναι οριακά μόνον υψηλότερη στα νέα (NMS-10) σε σχέση με τα παλαιά κράτη μέλη (Ε.Ε.-15) της ΕΕ. Υψηλότερη του μέσου όρου αναλογία προκύπτει στην περίπτωση της Τσεχίας, της Γαλλίας και της Σουηδίας, ενώ αντίστοιχα μικρότερη του μέσου όρου αναλογία παρατηρείται στην περίπτωση της Γερμανίας, του Βελγίου, της Ελλάδας, της Ολλανδίας και όπως είναι αναμενόμενο του Ην. Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας.

Κατά το διάστημα 1995-2004 η Ολλανδία, η Ιταλία, η Σουηδία, η Τσεχία και η Ελλάδα αύξησαν την αναλογία φορολογικής επιβάρυνσης εργοδοτών στο σύνολο των φορολογικών εσόδων. Στην περίπτωση της Ελλάδας η αύξηση αυτή δεν κρίνεται σημαντική καθώς η συνεισφορά των εργοδοτών στα συνολικά φορολογικά έσοδα κατά το 2004 παραμένει σε χαμηλό επίπεδο σε σχέση με το μέσο όρο τόσο της ΕΕ-15 αλλά και των νέων κρατών μελών,

υποβοηθώντας μεταξύ άλλων την ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών επιχειρήσεων.

Παρατηρώντας τα έσοδα από την φορολόγηση της εργασίας ως μερίδιο του ΑΕΠ που αντιστοιχούν στους εργαζομένους για το 2004, προκύπτει ότι η επιβάρυνση των εργαζομένων είναι μικρότερη στην περίπτωση των νέων κρατών (NMS-10) από ότι στα παλαιότερα κράτη μέλη (E.E.-15). Για την ίδια χρονιά μεγαλύτερη επιβάρυνση των εργαζομένων (% ΑΕΠ) συναντάται στη Δανία και ακολουθούν πολύ χαμηλότερα αλλά πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ-15, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Σουηδία και η Ολλανδία.

Σημαντικά χαμηλότερη του μέσου όρου επιβάρυνση των εργαζομένων υφίσταται στην Ιταλία, την Ιρλανδία, την Ελλάδα και την Ισπανία. Κατά την περίοδο 1995-2004 μεγαλύτερη αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης των εργαζομένων ως ποσοστό του ΑΕΠ παρατηρείται στην περίπτωση της Ελλάδας, της Ουγγαρίας και της Γαλλίας.

Κατά το 2004, η αναλογία για τα νέα κράτη μέλη της ΕΕ (NMS-10) είναι χαμηλότερη σε σχέση με τα παλαιότερα (E.E.-15). Υψηλότερη του μέσου όρου αναλογία φορολογικής επιβάρυνσης εργαζομένων στο σύνολο των φορολογικών εσόδων προκύπτει για την Δανία, την Γερμανία, την Ολλανδία και το Ην. Βασίλειο, ενώ αντίστοιχα μικρότερη του μέσου όρου αναλογία παρατηρείται στην περίπτωση της Σουηδίας, της Φινλανδίας, της Ιρλανδίας, της Γαλλίας και της Ελλάδας. Η χαμηλότερη φορολόγηση εργασίας κατά το 2004 εντοπίζεται στην Ισπανία, την Ιταλία και την Τσεχία.

Κατά το διάστημα 1995-2004, μεταξύ των 25 κρατών μελών η Ουγγαρία μαζί με τη Γαλλία και την Ελλάδα σημειώνουν τη μεγαλύτερη αύξηση της επιβάρυνσης εργαζομένων στο σύνολο των φορολογικών εσόδων. Η αύξηση αυτή κρίνεται σημαντική παρά το γεγονός ότι η συνεισφορά των εργαζομένων στα συνολικά φορολογικά έσοδα κατά το 2004 παραμένει σε χαμηλό επίπεδο σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ-15.

Όπως φαίνεται τα παλαιά κράτη μέλη (ΕΕ-15) κατά μέσο όρο επιβάλουν χαμηλότερη φορολογική επιβάρυνση επί των εργοδοτών (ασφαλιστικές εισφορές) και υψηλότερη επιβάρυνση επί των εργαζομένων, εν' αντιθέσει με τα νεότερα κράτη μέλη (NMS-10) τα οποία στηρίζουν τα φορολογικά τους έσοδα περισσότερο στην επιβάρυνση των εργοδοτών (ασφαλιστικές εισφορές) και λιγότερο στην επιβάρυνση της εργασίας των εργαζομένων.

Ο τεκμαρτός φορολογικός συντελεστής επί της εργασίας αποτελεί όπως και στην περίπτωση της κατανάλωσης, ικανοποιητική προσέγγιση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας. Ο τεκμαρτός συντελεστής φορολόγησης της εργασίας ορίζεται ως η αναλογία του συνόλου των έμμεσων και άμεσων φόρων επί της εργασίας, καθώς και των ασφαλιστικών εισφορών εργοδοτών και εργαζομένων προς την ακαθάριστη αμοιβή εργασίας. Η άμεση φορολόγηση της εργασίας περιλαμβάνει τα έσοδα από την φορολόγηση

εργασίας, ενώ η έμμεση φορολόγηση της εργασίας περιλαμβάνει την εφάπαξ φορολόγηση που επιβάλλεται στους εργοδότες (σε ορισμένα κράτη μέλη).

Από την δεκαετία του '90 σε επίπεδο ΕΕ-15 η σημαντικότερη αλλαγή που επήλθε στα φορολογικά συστήματα αφορά την μείωση του φορολογικού βάρους επί της εργασίας με στόχο την ενίσχυση των κινήτρων για αναζήτηση εργασίας. Το άνοιγμα των αγορών σε παγκόσμιο επίπεδο και ο ανταγωνισμός κόστους που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις έφερε στην επιφάνεια το υψηλό μη μισθολογικό κόστος της εργασίας στην ΕΕ. Αποτέλεσμα αυτού είναι η ανάληψη πρωτοβουλιών με κύριο στόχο τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους και την αύξηση της προσφοράς εργασίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές στοχεύουν κυρίως στη μείωση των ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων (κυρίως των χαμηλά αμειβόμενων και των ανειδίκευτων εργατών), στη μείωση των συντελεστών φορολόγησης της εργασίας καθώς και στην αύξηση του αφορολογήτου ορίου.

Κατά το 2004 μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση εργασίας παρατηρείται στην περίπτωση των σκανδιναβικών χωρών, της Γαλλίας, και της Ιταλίας, ενώ από την άλλη πλευρά χώρες όπως το Ην. Βασίλειο, η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Ολλανδία επιβάλουν χαμηλή φορολογική επιβάρυνση στην εργασία. Ακολούθως, κατά το διάστημα 1995-2004 η Ελλάδα παρουσιάζει τη μεγαλύτερη αύξηση φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας. Την αύξηση αυτή ακολουθούν η Ελλάδα, η Αυστρία, η Γαλλία, καθώς και η Ισπανία.

Αντίθετα, η Ολλανδία, η Ιρλανδία, η Δανία αλλά και η Σουηδία κατά το ίδιο διάστημα προχώρησαν σε μειώσεις της φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας μαζί με το Ηνωμένο Βασίλειο και την Φινλανδία. Τέλος, όσον αφορά τα νέα κράτη μέλη προκύπτει ότι ορισμένα προχώρησαν σε αύξηση φορολόγησης της εργασίας (Κύπρος, Τσεχία και Πολωνία) ενώ τα υπόλοιπα προχώρησαν σε μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας (Ουγγαρία, Λετονία, Σλοβενία και Εσθονία).

Παρατηρώντας τη φορολόγηση εισοδήματος από εργασία εκτός ασφαλιστικών εισφορών εργοδοτών και εργαζομένων (personal income tax excluding employees and employers social security contributions) προκύπτει ότι οι σκανδιναβικές χώρες φορολογούν συγκριτικά περισσότερο το εισόδημα από εργασία ενώ οι χώρες με τη μικρότερη φορολογική επιβάρυνση της εργασίας εκτός ασφαλιστικών εισφορών εργοδοτών και εργαζομένων είναι η Πολωνία, η Ολλανδία, η Ισπανία, η Ελλάδα και η Τσεχία.

Βασικό σημείο διαφοροποίησης μεταξύ των σκανδιναβικών χωρών αποτελεί η έκταση των ασφαλιστικών εισφορών εργοδότη και εργαζομένου. Έτσι η Δανία σε σύγκριση με τη Φινλανδία και τη Σουηδία επιβαρύνει σε σημαντικά χαμηλότερο βαθμό εργοδότες και εργαζόμενους με ασφαλιστικές εισφορές. Στην περίπτωση της Δανίας το κενό που δημιουργείται από χαμηλές ασφαλιστικές εισφορές εργοδοτών και εργαζομένων καλύπτεται από την υψηλή φορολόγηση εισοδήματος από εργασία εκτός ασφαλιστικών εισφορών.

Αναφορικά με τις ασφαλιστικές εισφορές εργαζομένων υψηλή επιβάρυνση παρατηρείται σε Ολλανδία, Γερμανία, Γαλλία και Ελλάδα ενώ χαμηλή επιβάρυνση παρατηρείται στην περίπτωση της Εσθονίας, της Λιθουανίας, της Ιρλανδίας και του Ην. Βασιλείου. Όσον αφορά τις ασφαλιστικές εισφορές εργοδοτών παρατηρείται συγκριτικά μεγαλύτερη επιβάρυνση στην περίπτωση της Σουηδίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Τσεχίας και σημαντικά χαμηλότερη επιβάρυνση για την Ιρλανδία, το Ην. Βασίλειο, την Ολλανδία και την Μάλτα.

Σύμφωνα με την κατανομή του τεκμαρτού συντελεστή φορολόγησης της εργασίας προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα για την Ελλάδα:

- υψηλή συνολική φορολόγηση της εργασίας,
- πλησίον του μέσου όρου επίπεδο επιβάρυνσης των εργοδοτών,
- υψηλό επίπεδο επιβάρυνσης των εργαζομένων μέσω των ασφαλιστικών εισφορών,
- χαμηλότερη του μέσου όρου φορολόγηση εισοδήματος από εργασία εκτός ασφαλιστικών εισφορών.

3.20 Η ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Μετά τη δεκαετία του '90 σημαντικές μεταρρυθμίσεις των φορολογικών συστημάτων αφορούσαν στη φορολόγηση του κεφαλαίου παρά το γεγονός ότι τα έσοδα από την φορολόγηση κεφαλαίου σε πανευρωπαϊκό επίπεδο αποτελούν μόνο το 10% του ΑΕΠ, σημαντικά χαμηλότερα από τα έσοδα από τη φορολόγηση της εργασίας και της κατανάλωσης. Η ανάληψη αυτών των μεταρρυθμίσεων από τους ασκούντες την οικονομική πολιτική σε πανευρωπαϊκό επίπεδο μπορεί να ερμηνευθεί από την ανάγκη προσαρμογής στη σχετικά μεγαλύτερη κινητικότητα του κεφαλαίου, η οποία αντιδιαστέλλεται με την χαμηλή κινητικότητα εργασίας. Η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την προσέλκυση κεφαλαίων υπό την μορφή ξένων άμεσων επενδύσεων, αποτέλεσε βασικό στοιχείο των μεταρρυθμίσεων επί της φορολογίας κεφαλαίου εντός της ΕΕ.

Η χρήση των φορολογικών κλιμακίων και των συντελεστών που ισχύουν για την φορολόγηση του κεφαλαίου (π.χ. ανώτερος συντελεστής φορολόγησης κεφαλαίου), καθώς και η αποτύπωση των φορολογικών εσόδων από την φορολόγηση του κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν αποτελούν ενδεδειγμένες απεικονίσεις της συνολικής επιβάρυνσης του κεφαλαίου (κάτι τέτοιο άλλωστε επισημάνθηκε και στην περίπτωση φορολόγησης εργασίας και κατανάλωσης). Αποτελούν ονομαστικές παραμέτρους ενός φορολογικού συστήματος δίχως να παρέχουν πληροφόρηση για το μέγεθος της φορολογικής βάσης που σχετίζεται με την φορολόγηση κεφαλαίου. Αυτό έχει μεγάλη σημασία καθώς μεταξύ των κρατών μελών παρατηρείται διαφοροποίηση των φορολογικών βάσεων.

Ο τεκμαρτός συντελεστής φορολόγησης του κεφαλαίου αποτελεί προσέγγιση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης του κεφαλαίου που περιλαμβάνει την φορολογία επί των τόκων καταθέσεων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, την

φορολόγηση των κερδών από ιδιωτικές επενδύσεις, την φορολόγηση των χρηματιστηριακών συναλλαγών, την φορολόγηση της κατοχής περιουσιακών στοιχείων όπως είναι ο φόρος ακίνητης περιουσίας κ.λ.π. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων με παραρτήματα σε περισσότερες χώρες, υπολογίζεται η φορολόγηση του κεφαλαίου μόνο στα εγχώρια παραρτήματα αυτών των επιχειρήσεων.

Σε επίπεδο ΕΕ. ο τεκμαρτός φορολογικός συντελεστής επί του κεφαλαίου κατά την δεκαετία του 90 έχει επηρεασθεί από τους ακόλουθους παράγοντες και συγκυρίες:

- Φορολογική πολιτική σε επίπεδο ΕΕ., η οποία περιλάμβανε τη μείωση των συντελεστών φορολόγησης κεφαλαίου και τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης,
- Ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου μέχρι το 2000 και την οικονομική δυσπραγία μετά το 2000,
- Άνοδο των τιμών των μετοχών κατά τα τέλη της δεκαετίας του '90,
- Μεταβολή του τρόπου χρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων από τον τραπεζικό δανεισμό στην έκδοση μετοχών. Αυτή η μεταβολή στον τρόπο χρηματοδότησης των επιχειρήσεων μπορεί να αποδοθεί πρώτιστα στις μεταρρυθμίσεις επί της φορολόγησης κεφαλαίου που στοχεύουν στην τόνωση των χρηματιστηριακών συναλλαγών μετά το 2000 αλλά και στην δημιουργία ευνοϊκού κλίματος προς τις επιχειρήσεις από πλευράς των επενδυτών.

Κατά το 2004 η Δανία, η Γαλλία, το Ην. Βασίλειο φορολογούν το κεφάλαιο περισσότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ-15. Αντίθετα, η Γερμανία, η Ελλάδα μαζί με την Αυστρία αποτελούν τα τρία κράτη μέλη με την χαμηλότερη φορολόγηση κεφαλαίου, πολύ χαμηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ. Διαχρονικά σε πανευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρούνται δύο τάσεις κατά το διάστημα 1995-2004: εκείνη των 15 παλαιότερων κρατών μελών τα οποία έχουν προχωρήσει σε αύξηση του συντελεστή φορολόγησης του κεφαλαίου κατά 4% για το διάστημα 1995-2004 αλλά και των νέων κρατών μελών τα οποία έχουν προχωρήσει σε μείωση της φορολόγησης του κεφαλαίου κατά 2% για το ίδιο διάστημα. Πλέον σε επίπεδο ΕΕ-25 ο συνολικός τεκμαρτός φορολογικός συντελεστής το 2004 κυμαίνεται στο 28%.

Τη μεγαλύτερη αύξηση φορολογίας κεφαλαίου σε επίπεδο ΕΕ όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τον τεκμαρτό φορολογικό συντελεστή στο διάστημα 1995-2004 σημειώνει η Δανία (14%) και η Ιρλανδία (12,3%) ακολουθούμενες από το Βέλγιο (9,3%), την Γαλλία (5,2%) και την Ελλάδα (4,9%). Από την άλλη πλευρά οι χώρες με την μεγαλύτερη μείωση επί της φορολόγησης του κεφαλαίου είναι κυρίως τα νέα κράτη μέλη.

Ο τεκμαρτός συντελεστής φορολόγησης κεφαλαίου συνίσταται στον τεκμαρτό συντελεστή φορολόγησης επενδύσεων χαρτοφυλακίου και εισοδήματος επιχειρήσεων και επίσης στον τεκμαρτό συντελεστή φορολόγησης παγίων

κεφαλαίων και περιουσίας. Η διάρθρωση (βάσει Ευρωπαϊκής επιτροπής) του τεκμαρτού συντελεστή φορολόγησης κεφαλαίου φαίνεται στο ακόλουθο οργανόγραμμα:

Όπως προκύπτει ο τεκμαρτός συντελεστής φορολόγησης εισοδήματος από επενδύσεις χαρτοφυλακίου και επιχειρηματικών εσόδων κατά το διάστημα 1995-2004 σημειώνει αύξηση στις περισσότερες χώρες της ΕΕ. με εξαίρεση την Γερμανία, την Εσθονία, την Λετονία, και την Σλοβακία. Ειδικότερα στην περίπτωση της Γερμανίας, από το 2001 εφαρμόστηκε ένα γενναιόδωρο πρόγραμμα μείωσης των συντελεστών φορολόγησης επιχειρήσεων και επιχειρηματικών εσόδων στο 25%.

Ο συντελεστής φορολόγησης εισοδήματος από επενδύσεις χαρτοφυλακίου και επιχειρηματικών εσόδων διαφοροποιείται σημαντικά σε επίπεδο ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, η Δανία, η Ιρλανδία, η Φινλανδία, η Ιταλία, το Βέλγιο, η Αυστρία και το Ην. Βασίλειο φορολογούν τα εισοδήματα προερχόμενα από επενδύσεις κεφαλαίου περισσότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ., ενώ χώρες όπως η Γαλλία, η Γερμανία αλλά και η Ελλάδα έχουν συντελεστές αισθητά χαμηλότερους από τον μέσο όρο της ΕΕ. Ειδικότερα, η Ελλάδα κατατάσσεται ως το κράτος μέλος της ΕΕ. με το χαμηλότερο συντελεστή φορολόγησης εισοδήματος από επενδύσεις χαρτοφυλακίου και επιχειρηματικών εσόδων.

Η χρήση του τεκμαρτού συντελεστή φορολόγησης εισοδήματος από επενδύσεις χαρτοφυλακίου και εισοδήματος επιχειρήσεων περιλαμβάνει τόσο τις ιδιωτικές επιχειρήσεις όσο και τα νοικοκυριά. Για αυτό το λόγο υφίσταται περαιτέρω διάκριση μεταξύ επιχειρήσεων και νοικοκυριών.

Τα τελευταία 5 χρόνια ο τεκμαρτός συντελεστής φορολόγησης των επιχειρήσεων σημειώνει βαθμιαία μείωση ενώ αντίστοιχα ο τεκμαρτός συντελεστής φορολόγησης εισοδήματος νοικοκυριών από επενδύσεις χαρτοφυλακίου και επιχειρηματικών εσόδων μειώνεται σε μικρότερη έκταση. Η μείωση αυτή του τεκμαρτού συντελεστή φορολόγησης των επιχειρήσεων οφείλεται στις ευρύτερες φορολογικές μεταρρυθμίσεις που επικεντρώθηκαν στη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων.

Το 2004 ο τεκμαρτός συντελεστής φορολόγησης επιχειρήσεων κυμαίνεται σε πανευρωπαϊκό επίπεδο κοντά στο 20%. Οι χώρες με τη μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση επιχειρήσεων είναι η Δανία, η Γαλλία και το Βέλγιο. Η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία και το Ην. Βασίλειο φορολογούν τα κέρδη των επιχειρήσεων χαμηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ.

Στην περίπτωση του συντελεστή φορολόγησης εισοδήματος νοικοκυριών από επενδύσεις χαρτοφυλακίου, σχετικά υψηλότερη επιβάρυνση συναντάται στην περίπτωση της Δανίας, του Ην. Βασιλείου και της Φινλανδίας ενώ συγκριτικά χαμηλότερη επιβάρυνση παρατηρείται στην περίπτωση της Ελλάδας και της Αυστρίας.

3.21 ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΑΝΕΜΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΔΙΑΝΕΜΗΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

ΣΤΗΝ ΕΕ

Η φορολόγηση διανεμόμενων και αδιανέμητων κερδών αποτελεί σημαντικό στοιχείο της φορολογίας φυσικών και νομικών προσώπων. Στην περίπτωση φορολόγησης διανεμομένων κερδών (μερίσματα) τα συστήματα που εφαρμόζονται από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν ως κοινό σημείο αναφοράς την φορολόγηση των κερδών στο επίπεδο της επιχείρησης. Διαφοροποιήσεις παρατηρούνται στην περίπτωση φορολόγησης των μερισμάτων από μετόχους φυσικά πρόσωπα. Τα βασικά συστήματα φορολόγησης μερισμάτων είναι τα εξής:

- Κλασσικό Σύστημα: Οδηγεί σε πλήρη οικονομική διπλή φορολόγηση καθώς τα κέρδη των εταιριών υπόκεινται σε φορολόγηση στο επίπεδο επιχείρησης ενώ στο επίπεδο του μετόχου εφαρμόζεται ο ισχύων οριακός συντελεστής φόρου εισοδήματος.
- Σύστημα διαχωρισμού εισοδημάτων: Τα κέρδη της επιχείρησης υπόκεινται σε εταιρικό φόρο πλην όμως τα μερίσματα που λαμβάνονται από φυσικά πρόσωπα θεωρούνται χωριστή κατηγορία εισοδήματος για το φυσικό πρόσωπο.
- Σύστημα καταλογισμού φόρου: Ο φόρος επί των εταιρικών κερδών αποτελεί προπληρωμή για τον φόρο εισοδήματος επί των μερισμάτων των μετόχων-φυσικών προσώπων.
- Σύστημα απαλλαγής: Το εισόδημα από μερίσματα απαλλάσσεται από την φορολογία εισοδήματος.

Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της ΕΕ όπου τα ημεδαπά μερίσματα απαλλάσσονται από την φορολόγηση εισοδήματος φυσικών προσώπων.

Στην περίπτωση φορολόγησης διανεμόμενων κερδών (μερίσματα) προκύπτει ότι η Ελλάδα κατά το 2003 εφαρμόζει τον χαμηλότερο οριακό συνολικό συντελεστή φορολόγησης ημεδαπών μερισμάτων.

Η σχετικά χαμηλή φορολόγηση διανεμόμενων κερδών στην Ελλάδα αποτελεί άλλη μια εκ των αδικιών του φορολογικού συστήματος. Η ενδεχόμενη μεταρρύθμιση του πλαισίου φορολόγησης μερισμάτων μέσα από την κατάργηση του συστήματος απαλλαγής φορολογίας φυσικών προσώπων θα οδηγήσει σε ένα δικαιότερο φορολογικό σύστημα. Ειδικότερα, η φορολόγηση των διανεμομένων κερδών στα φυσικά πρόσωπα στη βάση της κλίμακας φορολογίας εισοδήματος αναμένεται να μειώσει τις αδικίες του συστήματος φορολόγησης. Επιπλέον, μια ενδεχόμενη ευνοϊκή φορολόγηση των αδιανέμητων κερδών των επιχειρήσεων εφόσον επενδυθούν εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος, αναμένεται να οδηγήσει σε ενίσχυση του επιχειρηματικού κλίματος και της απασχόλησης.

3.22 ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής επιτροπής η είσοδος των νέων κρατών μελών της ΕΕ. είχε ως βραχυχρόνιο αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη ανομοιογένεια των φορολογικών συστημάτων εντός της ΕΕ. Το κυριότερο χαρακτηριστικό των φορολογικών συστημάτων των νέων κρατών μελών είναι η χαμηλότερη φορολόγηση επιχειρήσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ αλλά και ως μερίδιο επί των συνολικών φορολογικών εσόδων. Ίσως γι' αυτό το λόγο το επίπεδο έμμεσης φορολόγησης, αλλά και οι ασφαλιστικές εισφορές στα νέα κράτη μέλη βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα, καθώς καλύπτουν την υστέρηση των φορολογικών εσόδων από την ευνοϊκή φορολόγηση των επιχειρήσεων.

Η διαφοροποίηση επί της φορολόγησης επιχειρήσεων των νέων σε σχέση με τα παλαιότερα κράτη μέλη τείνει σήμερα να αμβλυνθεί για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι πως τα 15 παλαιότερα κράτη μέλη της ΕΕ αντιδρώντας στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των νέων κρατών μελών προέβησαν σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες συνίστανται στη μείωση των φορολογικών συντελεστών με τις οποίες επιβαρύνονται οι επιχειρήσεις καθώς και στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης. Ο δεύτερος είναι πως η πρόκληση της ικανοποίησης των κριτηρίων του Μάαστριχτ και της υιοθέτησης του ευρώ για τα νέα κράτη μέλη έχει οδηγήσει στην αύξηση των φορολογικών εσόδων με στόχο τη δημοσιονομική σταθερότητα και με τελικό αποτέλεσμα την ενίσχυση της διαδικασίας εναρμόνισης των φορολογικών συστημάτων.

Θα πρέπει να τονισθεί ότι στην περίπτωση των νέων κρατών μελών εκτός της ελκυστικότερης φορολόγησης του κεφαλαίου παρατηρούνται και σημαντικά μειονεκτήματα όπως είναι το μικρό μέγεθος των αγορών, η χαμηλή αγοραστική δύναμη των πολιτών, η ατροφική εξέλιξη των θεσμών, καθώς και η βραδεία πορεία των θεσμικών μεταρρυθμίσεων, που λειτουργούν ως τροχοπέδη για την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών.

Κατά γενική ομολογία οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις εντός της ΕΕ στοχεύουν κύρια στη προσέλκυση κεφαλαίων. Η δυνατότητα αυτόνομης θέσπισης των συντελεστών φορολόγησης του κεφαλαίου από πλευράς των κρατών μελών αναμένεται να οδηγήσει σε περαιτέρω φορολογικό ανταγωνισμό μεταξύ τους, με αποτέλεσμα τη μείωση των συντελεστών φορολόγησης του κεφαλαίου και την παρεπόμενη συρρίκνωση των φορολογικών εσόδων. Μια τέτοια συρρίκνωση έχει επίπτωση και σε σημαντικές οικονομικές λειτουργίες του κράτους όπως είναι η παροχή των δημοσίων αγαθών. Υπάρχει όμως και η αντίθετη άποψη η οποία κρίνει ότι οι διαφορές στα φορολογικά συστήματα είναι θεμιτές καθώς αντανακλούν διαφορές στις προτιμήσεις των πολιτών για το ύψος των φορολογικών συντελεστών αλλά και για το επίπεδο παροχής δημοσίων αγαθών

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσα από την προαναφερόμενη έκθεση, υποστηρίζει ότι δεν τίθεται θέμα φορολογικού ανταγωνισμού καθώς η μείωση των φορολογικών εσόδων από τις επιχειρήσεις στην περίπτωση των νέων κρατών μελών δεν οφείλεται στη μείωση των φορολογικών συντελεστών με τους

οποίους επιβαρύνονται οι επιχειρήσεις. Είναι αποτέλεσμα των οικονομικών διακυμάνσεων που αυτές οι χώρες αντιμετώπισαν μετά τα μέσα του '90.

3.23 Ο ΦΟΡΟΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Ο ΦΠΑ αποτελεί τον δημοφιλέστερο φόρο κατανάλωσης μέσω του οποίου τα κράτη μέλη ενισχύουν σημαντικά τα φορολογικά τους έσοδα. Η επιδιωκόμενη φορολογική εναρμόνιση από πλευράς της ΕΕ, έχει ως κύριο μέρος της την εναρμόνιση του ύψους των συντελεστών αλλά και των περιπτώσεων οικονομικών δραστηριοτήτων που υπόκεινται σε καθεστώς μειωμένου ή και μηδενικού ΦΠΑ. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται οι συντελεστές φορολόγησης της προστιθέμενης αξίας που ισχύουν κατά το 2006 στην ΕΕ.

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο οι σκανδιναβικές χώρες εφαρμόζουν τους υψηλότερους συντελεστές ΦΠΑ στην ΕΕ. Υψηλό συντελεστή ΦΠΑ φαίνεται να εφαρμόζουν χώρες όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία. Η Ελλάδα με συντελεστή 19%, βρίσκεται στο μέσο όρο της ΕΕ ενώ σχετικά χαμηλότερους συντελεστές ΦΠΑ συναντάμε στην περίπτωση της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου και της Κύπρου.

Όπως και στα προηγούμενα μέρη της μελέτης η αναφορά μόνο στους ονομαστικούς συντελεστές φορολόγησης δεν αποτελεί αντιπροσωπευτικό μέτρο του φορολογικού βάρους που επιβάλλεται μέσω του ΦΠΑ. Για αυτό το λόγο στις διεθνείς συγκρίσεις συχνά χρησιμοποιείται ο τεκμαρτός Φόρος προστιθέμενης αξίας. Ο τεκμαρτός συντελεστής ΦΠΑ απεικονίζει τη συνολική φορολογική επιβάρυνση προστιθέμενης αξίας ενσωματώνοντας τόσο τις φοροαπαλλαγές όσο και τις περιπτώσεις ειδικού καθεστώτος ΦΠΑ. Όπως αναμένεται οι σκανδιναβικές χώρες παρουσιάζουν μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση, ενώ οι λοιπές χώρες βρίσκονται σε σαφώς χαμηλότερα επίπεδα.

Κύριο θέμα των επικείμενων φορολογικών μεταρρυθμίσεων εντός της ΕΕ, αποτελεί η καταπολέμηση της ολοένα αυξανόμενης φοροδιαφυγής που σχετίζεται με τον τρόπο απόδοσης αλλά και τον τρόπο υπολογισμού του ΦΠΑ. Αναμένεται η πρόταση του αρμοδίου Επιτρόπου, προς τους Υπουργούς Οικονομικών των κρατών μελών, για υπολογισμό του ΦΠΑ σε κάθε χώρα και στάδιο παραγωγής και όχι μόνο στη χώρα της τελικής κατανάλωσης όπως μέχρι σήμερα ισχύει. Παράλληλα, προωθείται η ενίσχυση των υφιστάμενων εθνικών ελέγχων αλλά και η υιοθέτηση του συστήματος αντίστροφης φορολόγησης με στόχο την μείωση της φοροδιαφυγής.

3.24 ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ

Σημαντική συνολική φορολογική επιβάρυνση σε επίπεδο ΕΕ παρατηρείται στις σκανδιναβικές χώρες ακολουθούμενες από το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Αυστρία και την Ιταλία. Τα νέα κράτη μέλη υιοθετούν ένα σαφώς μικρότερο επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των κρατών μελών με χαμηλό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης (35% ΑΕΠ) σημαντικά χαμηλότερο του μέσου όρου της ΕΕ-15 και κοντά στο μέσο όρο των 10 νέων κρατών μελών. Την περίοδο 1995-2004 στην Ελλάδα παρατηρείται αύξηση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης (1995: 32,6% του ΑΕΠ, 2004: 35% του ΑΕΠ), η οποία αποδίδεται πρώτιστα στην αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών (1,7% ΑΕΠ) και δευτερευόντως στην αύξηση εσόδων από την άμεση φορολόγηση (1,2% ΑΕΠ). Την ίδια περίοδο τα έσοδα από έμμεση φορολόγηση σημειώνουν μείωση (κατά 0,4% του ΑΕΠ).

Στην Ελλάδα το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης αντανακλά την ανάγκη περιορισμού των δημοσιονομικών ελλειμμάτων με στόχο την εκπλήρωση των κριτηρίων για την είσοδο στην Ευρωζώνη. Η προσπάθεια αύξησης των φορολογικών εσόδων, κατά την περίοδο 1995-2004, δεν στηρίχθηκε στην αύξηση των φορολογικών συντελεστών αλλά προσανατολίσθηκε στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης καθώς και στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που είχαν ως αποτέλεσμα την απόδοση πρόσθετων εσόδων από άμεσους φόρους αλλά και ασφαλιστικές εισφορές.

Τα φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα προέρχονται κυρίως από την έμμεση φορολόγηση της οποίας το μεγαλύτερο μέρος αποτελεί ο φόρος προστιθέμενης αξίας. Το σημαντικότερο μέρος της άμεσης φορολογίας αποτελεί η φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, ενώ η φορολόγηση της περιουσίας είναι σημαντικά μικρότερη. Κατά την περίοδο 1995-2004 η αναλογία έμμεσης και άμεσης φορολόγησης μειώθηκε σημαντικά ενισχύοντας τον αναδιανεμητικό ρόλο του φορολογικού συστήματος προς όφελος των χαμηλών εισοδημάτων.

3.25 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2004, το μερίδιο της άμεσης φορολόγησης στα συνολικά φορολογικά έσοδα εμφανίζεται ιδιαίτερο υψηλό στις σκανδιναβικές χώρες, την Ιρλανδία, το Ην. Βασίλειο και το Βέλγιο. Στον αντίποδα βρίσκονται η Γερμανία, η Γαλλία, η Αυστρία, η Ολλανδία η Πορτογαλία και η Ελλάδα της οποίας το μερίδιο προσεγγίζει εκείνο των νέων κρατών μελών. Μεταξύ 1995 και 2004, τα νέα κράτη μέλη της ΕΕ μείωσαν σημαντικά τη συνεισφορά της άμεσης επί της συνολικής φορολόγησης ενώ αντίθετα την ίδια περίοδο σε επίπεδο ΕΕ-15 σημειώνεται αύξηση. Ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ-15 η Ελλάδα μαζί με την Ιρλανδία και τη Μεγάλη Βρετανία σημείωσαν μικρή αύξηση της αναλογίας άμεσης προς συνολική φορολόγηση, ενώ μεταξύ των χωρών που παρατηρείται μείωση της αναλογίας άμεσης-συνολικής φορολόγησης, συγκαταλέγονται η Ισπανία, η Γερμανία, η Ιταλία και η Ολλανδία.

Το μερίδιο έμμεσης φορολόγησης στα συνολικά φορολογικά έσοδα εμφανίζεται υψηλό στην περίπτωση της Ιρλανδίας, της Πορτογαλίας, ενώ ακολουθεί η Ελλάδα και το Ην. Βασίλειο. Οι υπόλοιπες μεσογειακές χώρες (Ιταλία και Ισπανία) εξαρτούν σε μικρότερο βαθμό τα φορολογικά έσοδα από την έμμεση φορολόγηση. Αντίθετα, οι σκανδιναβικές χώρες, η Γερμανία και το

Βέλγιο εξαρτούν σε μικρότερο βαθμό τα φορολογικά τους έσοδα από την έμμεση φορολόγηση. Την περίοδο 1995-2004, οι χώρες που αύξησαν περισσότερο τη συμμετοχή της έμμεσης φορολόγησης επί των φορολογικών εσόδων είναι η Ολλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Ισπανία και η Σλοβενία. Μεταξύ των χωρών που παρατηρείται μείωση της αναλογίας έμμεσης προς συνολική φορολόγηση συγκαταλέγονται η Πορτογαλία, το Ην. Βασίλειο, η Γαλλία. Η Ελλάδα, αποτελεί το κράτος με τη μεγαλύτερη μείωση της συνεισφοράς της έμμεσης φορολόγησης στα συνολικά φορολογικά έσοδα.

Οι χαμηλότερες του μέσου όρου ασφαλιστικές εισφορές ως μερίδιο των συνολικών φορολογικών εσόδων αποτελούν σημείο σύγκλισης μεταξύ σκανδιναβικών χωρών, Ιρλανδίας και Ην. Βασιλείου. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι κατά μέσο όρο οι ασφαλιστικές εισφορές αποτελούν μεγαλύτερο μέρος των συνολικών φορολογικών εσόδων στα νέα από ότι στα παλαιότερα κράτη. Στην Ελλάδα, οι ασφαλιστικές εισφορές στο σύνολο των φορολογικών εσόδων προσεγγίζουν το 35% της συνολικής φορολόγησης και βρίσκονται κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ-15. Την περίοδο 1995-2004, η Ελλάδα αποτελεί το κράτος μέλος με τη δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση του μεριδίου των ασφαλιστικών εισφορών επί των συνολικών φορολογικών εσόδων, πίσω από την Πορτογαλία. Οι χώρες με την μεγαλύτερη μείωση ασφαλιστικών εισφορών είναι η Γαλλία, η Ολλανδία, η Αυστρία και η Ιταλία.

Συμπερασματικά, οι σκανδιναβικές χώρες εφαρμόζουν ένα μίγμα φορολογικής πολιτικής, το οποίο συνδυάζει υψηλή άμεση φορολογική επιβάρυνση σε συνδυασμό με μικρή έμμεση φορολόγηση και ασφαλιστικές εισφορές. Οι αγγλοσαξονικές χώρες (Ην. Βασίλειο και Ιρλανδία) επιλέγουν σημαντική φορολογική επιβάρυνση από έμμεση και άμεση φορολόγηση προς όφελος χαμηλών ασφαλιστικών εισφορών. Οι κεντροευρωπαϊκές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να ακολουθούν φορολογικά συστήματα τα οποία συνδυάζουν χαμηλή άμεση και έμμεση φορολόγηση και υψηλές ασφαλιστικές εισφορές, ενώ οι μεσογειακές χώρες συνδυάζουν χαμηλή άμεση φορολόγηση με υψηλή έμμεση φορολογική επιβάρυνση και ασφαλιστικές εισφορές.

3.26 ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ

Εν κατακλείδι, οι σκανδιναβικές χώρες φαίνεται πως επιλέγουν ένα μίγμα φορολογικής πολιτικής, το οποίο συνδυάζει σημαντική φορολογική επιβάρυνση επί της κατανάλωσης με σημαντική φορολόγηση της εργασίας (για εργοδότες και εργαζομένους). Ειδική αναφορά θα πρέπει να γίνει στη Δανία η οποία εφαρμόζει μια πολιτική φορολόγησης της εργασίας, η οποία συνίσταται στη σημαντική επιβάρυνση των εργαζομένων προς όφελος των εργοδοτών.

Από την άλλη πλευρά, οι αγγλοσαξονικές χώρες (Ην. Βασίλειο και Ιρλανδία) επιλέγουν επίσης σημαντική φορολογική επιβάρυνση της κατανάλωσης σε συνδυασμό με μέτρια φορολόγηση της εργασίας για τους εργαζομένους και χαμηλή φορολόγηση εργοδοτών. Οι κεντροευρωπαϊκές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να εφαρμόζουν φορολογικά συστήματα, τα

οποία συνδυάζουν χαμηλή φορολόγηση κατανάλωσης και υψηλή επιβάρυνση εργασίας προς όφελος των εργοδοτών. Εξαίρεση μπορεί να θεωρηθεί η Γαλλία, η οποία επιβάλλει υψηλή επιβάρυνση εργοδοτών προς όφελος των εργαζομένων.

Τέλος, οι μεσογειακές χώρες επιβαρύνουν συγκριτικά λιγότερο την κατανάλωση με την Ελλάδα και την Ιταλία να επιβαρύνουν συγκριτικά περισσότερο την εργασία σε σχέση με την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Μια ανάλογη κατηγοριοποίηση δεν είναι τόσο εύκολη για την περίπτωση της φορολόγησης κεφαλαίου. Σε γενικές γραμμές τόσο οι σκανδιναβικές χώρες (με την εξαίρεση της Δανίας) όσο και οι Αγγλοσαξονικές συνδυάζουν μετριοπαθή φορολόγηση των επιχειρηματικών κερδών με σημαντική όμως φορολόγηση των επενδύσεων χαρτοφυλακίου από νοικοκυριά. Η Δανία φαίνεται πως συνδυάζει ένα υψηλό επίπεδο φορολόγησης επιχειρηματικών κερδών με επίσης υψηλό επίπεδο φορολόγησης επενδύσεων χαρτοφυλακίου των νοικοκυριών.

Τέλος, είναι άξιο αναφοράς το γεγονός ότι ενώ τα νέα κράτη μέλη της ΕΕ ακολουθούν πολιτικές ευνοϊκής φορολόγησης του κεφαλαίου, η επιβάρυνση των εργοδοτών κατά μέσο όρο είναι υψηλότερη από εκείνη που συναντάται στην περίπτωση των παλαιότερων κρατών μελών (Ε.Ε-15).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή, αποτελεί ένα φαινόμενο που οδηγεί σε σοβαρές κοινωνικές αδικίες. Αποτελεί δε και σοβαρότατο έγκλημα, όταν για παράδειγμα εισπράττεται ο ΦΠΑ από τους καταναλωτές και δεν αποδίδεται στο Κράτος. Αυτό ισοδυναμεί με φοροκλοπή εις βάρος του καταναλωτή και του κοινωνικού κράτους.

Με το Σχέδιο Νόμου για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής δικαιοσύνης, η πολιτική μας φθάνει σε ένα κομβικό σημείο. Αποδεικνύεται έμπρακτα, ότι αντιμετωπίζουμε με πράξεις και όχι με ευχολόγια, όπως στο παρελθόν, τη φοροδιαφυγή. Η πολιτική μας κινείται σε τρεις παράλληλους άξονες:

Πρώτον, την αλλαγή νοοτροπίας των πολιτών και των φορολογικών οργάνων απέναντι στη φοροδιαφυγή

Δεύτερον, την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και αντικειμενικότητας των φορολογικών ελέγχων

Τρίτον, την παροχή κινήτρων στους φορολογούμενους για τη λήψη φορολογικών στοιχείων.

Με το Σχέδιο Νόμου προβλέπεται ότι έσοδα από τη φοροδιαφυγή θα προορίζονται για την περαιτέρω ενίσχυση των δαπανών για τη Υγεία, την Παιδεία και την Αντιμετώπιση της Φτώχειας. Τα έσοδα από τη φοροδιαφυγή θα έχουν πλέον συγκεκριμένο κοινωνικό αντίκρισμα μέσα από στοχευμένες πολιτικές.

Σήμερα, με τις διατάξεις του Σχεδίου Νόμου κάνουμε ένα ακόμη σημαντικό βήμα για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα, προβλέπονται τα εξής:

1. Ο ρόλος των φορολογικών ελεγκτών να είναι πρωτίστως συμβουλευτικός στους νέους επιτηδευματίες (π.χ. τα πρώτα δυο χρόνια) με την επιβολή ειδικού χαμηλού ποινολογίου. Εξαίρεση θα αποτελούν οι περιπτώσεις όπου είναι σαφές ότι υπάρχει δόλος (π.χ. διπλά βιβλία, πλαστά στοιχεία κλπ).

2. Εκδίδεται φυλλάδιο με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν οι φορολογούμενοι και οι φορολογικοί ελεγκτές κατά τον έλεγχο, το σκοπό του και τις διαδικασίες που ακολουθούνται κατά τον έλεγχο και αυτές που έπονται, το ύψος των προβλεπόμενων ποινών, κλπ. Επιπλέον, καταχωρούνται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών απαντήσεις σε συνήθη ερωτήματα των φορολογουμένων για ζητήματα που άπτονται των φορολογικών ελέγχων, των ποινών κλπ.

3. Καθιερώνεται ειδικό καθεστώς ποινών σε σύγκριση με τις ποινές που θα επιβάλλονταν εάν οι παραβάσεις αυτές αποκαλύπτονταν μετά τον έλεγχο (κίνητρο ειλικρίνειας). Αυτό θα ισχύει στην περίπτωση που οι φορολογούμενοι

δηλώσουν οι ίδιοι τις παραβάσεις τους ή τις ενέργειές τους για τις οποίες δεν είναι απόλυτα βέβαιοι ότι είναι σύννομες, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας από την ενημέρωσή τους ότι επίκειται έλεγχος.

4. Παρέχονται επιπλέον κίνητρα στους φορολογούμενους για τη συνεργασία τους στην αποκάλυψη φαινομένων διαφθοράς.

5. Παρέχονται κίνητρα στους φορολογούμενους για τη λήψη αποδείξεων πληρωμής σε συγκεκριμένες κατηγορίες δαπανών τους.

6. Καθιερώνεται η υποχρεωτική διοικητική επίλυση της διαφοράς πριν την προσφυγή στα δικαστήρια, με την προϋπόθεση ότι θα μπορεί στο στάδιο αυτό να ζητηθεί συνολικός επανέλεγχος της επιχείρησης και όχι μόνο των σημείων που βρίσκονται στη διαδικασία της διοικητικής επίλυσης της διαφοράς.

7. Για να μην «λιμνάζουν» οι υποθέσεις στις Δ.Ο.Υ., τα αποτελέσματα από τις διασταυρώσεις των στοιχείων θα αποστέλλονται απευθείας από τη Γ.Γ.Π.Σ. στους φορολογούμενους. Με το ειδοποιητήριο θα καλούνται οι φορολογούμενοι, εάν συμφωνούν με το αποτέλεσμα της διασταύρωσης, να υποβάλλουν τις επόμενες ημέρες συμπληρωματική δήλωση. Παράλληλα, θα ενημερώνονται για τις προσαυξήσεις που θα συνεχίζουν να επιβάλλονται. Εάν διαφωνούν, θα ενημερώνουν σχετικά με ένα, επισυναπτόμενο στο ειδοποιητήριο έντυπο, την αρμόδια Δ.Ο.Υ.

8. Θα διενεργούνται συχνότεροι έλεγχοι σε όσους έχουν εντοπισθεί ότι φοροδιαφεύγουν. Το μέτρο αυτό είναι κατασταλτικό αλλά πρωτίστως προληπτικό. Επίσης, καταρτίζονται δείκτες για την κατηγοριοποίηση των φορολογουμένων ανάλογα με την πιθανότητα φοροδιαφυγής και θα γίνονται διαφορετικής συχνότητας και ποιότητας φορολογικοί έλεγχοι για κάθε επιμέρους κατηγορία.

9. Η ένταξη των υπαλλήλων στο σώμα των ελεγκτών θα γίνεται μετά από αξιολόγηση. Η θητεία σε αυτό θα είναι συγκεκριμένη χρονικά (π.χ. τριετής) και θα γίνεται επαναξιολόγηση με ανοικτές διαδικασίες (επιαναπροκήρυξη θέσεων).

10. Δημιουργείται ομάδα επιστημονικής τεκμηρίωσης (Συμβούλιο Φορολογικής Πολιτικής), που θα υπάγεται απευθείας στον Υπουργό (θεσμικά κατοχυρωμένη, στελέχη αυξημένων προσόντων, επιστημονικό αντικείμενο, εκπροσώπηση σε ομάδες εργασίας του ΟΟΣΑ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κλπ).

11. Δημιουργείται ειδικός μηχανισμός στην Κεντρική Υπηρεσία για την παρακολούθηση των χρεών, τη συστηματική ενημέρωση των οφειλετών, την ανάληψη έργου προεργασίας για λογαριασμό των αρμόδιων Δ.Ο.Υ., τον υπολογισμό σχετικών δεικτών ανά Δ.Ο.Υ. κλπ.

12. Οι ελεγκτές παύουν να θεωρούνται ως ένα ενιαίο σύνολο, αλλά θα υπάρχουν διαβαθμίσεις - εξειδικεύσεις με αντίστοιχη πιστοποίηση και διακριτικά τίτλου, που θα προσδίδουν κύρος και θα δημιουργούν συνθήκες

άμιλλας ανάμεσα στους εφοριακούς υπαλλήλους. Η Σχολή Επιμόρφωσης Υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών (ΣΕΥΥΟ) μπορεί να παίξει ιδιαίτερο ρόλο στον τομέα αυτό. Θα είναι υποχρεωτική η εκπαίδευση των νεοπροσληφθέντων σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο και οι υπάλληλοι δεν θα αλλάζουν αντικείμενο εάν δεν έχουν κάποιο ελάχιστο χρόνο παραμονής στο αντικείμενο που έχουν εκπαιδευτεί. Καθιερώνεται η εκπαίδευση ως προϋπόθεση για προαγωγή (π.χ. να μην αναλαμβάνει κανείς καθήκοντα προϊσταμένου, αν δεν έχει περάσει προηγουμένως από σεμινάριο διοίκησης).

13. Συστηματοποιείται και διαχέεται σε όλο το φοροελεγκτικό μηχανισμό η εμπειρία από τους ελέγχους.

14. Συγχωνεύονται σε ενιαίο κείμενο οι υπουργικές αποφάσεις με τις εκπιπτόμενες και μη εκπιπτόμενες δαπάνες και θα διανέμεται σχετικό φυλλάδιο. Θα απευθυνθεί πρόσκληση σε κοινωνικούς εταίρους για τον εμπλουτισμό του καταλόγου αυτού.

15. Αλλάζει ο τρόπος ελέγχου των δηλώσεων «πόθεν έσχες» των εργαζόμενων σε «ευαίσθητες» υπηρεσίες του Υπουργείου.

16. Συστήνεται Εθνικό Συμβούλιο για την Αντιμετώπιση της Φοροδιαφυγής, με τη συμμετοχή κοινωνικών εταίρων και εκπροσώπων πολιτικών κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή. Σκοπός θα είναι η υποβολή εισηγήσεων για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, την υπόδειξη διατάξεων που δημιουργούν σύγχυση ή είναι επιδεκτικές ερμηνειών, την κατάργηση ή απλοποίηση διαδικασιών, την περιοδική επανεξέταση του συστήματος ποινών κλπ. Θα υποβάλλεται ετήσια έκθεση στη Βουλή με τον απολογισμό του ελεγκτικού έργου, την επαναξιολόγηση των φορολογικών απαλλαγών και λοιπών ειδικών φορολογικών ρυθμίσεων, καθώς και θα παρέχονται συναφών πληροφοριών (στοιχεία για δηλωθέντα εισοδήματα, κατανομή βαρών κλπ).

17. Τίθενται περιορισμοί (κατά τα πρότυπα άλλων χωρών) στην απασχόληση ή συνεργασία συνταξιούχων εφοριακών με φορείς του ιδιωτικού τομέα, εάν δεν παρέλθει ένα χρονικό διάστημα από τη συνταξιοδότησή τους.

18. Περιορίζεται η ευχέρεια των φορολογικών ελεγκτών και επιτόπου φορολογικών αρχών να επιλέγουν τις υποθέσεις που ελέγχουν. Εφαρμόζεται η αρχή «άλλοι αποφασίζουν και άλλοι εκτελούν».

19. Διαφοροποιείται το ύψος των ποινών σε περίπτωση υποτροπής (π.χ. μια μορφή εφαρμογής point system).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ Σ.Δ.Ο.Ε.

5.1 ΕΝΝΟΙΑ – ΣΚΟΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Είναι το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών που εφαρμόζονται από τα αρμόδια όργανα (ελεγκτές) με σκοπό:

- α. Τη διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας.
- β. Τη διαπίστωση της υποβολής των προβλεπομένων δηλώσεων και επαλήθευσης του περιεχομένου αυτών, σε σχέση πάντα με τη συναλλακτική δραστηριότητα και τα οικονομικά αποτελέσματα, όπως αυτά προκύπτουν από τα προβλεπόμενα και τηρούμενα λογιστικά βιβλία και στοιχεία σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Β.Σ. και τις αρχές της λογιστικής επιστήμης (Ε.Γ.Λ.Σ.)
- γ. Τον προσδιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων.

5.2 ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Με τον προληπτικό έλεγχο, συνήθως, ελέγχονται πράξεις ή παραλείψεις της επιχείρησης που ανάγονται στην τρέχουσα χρήση, χωρίς βεβαίως, εφόσον αυτό απαιτείται (π.χ. διασταυρώσεις, έλεγχος καταγγελιών κ.λπ.) να αποκλείεται ο έλεγχος πράξεων ή παραλείψεων που έλαβαν χώρα σε προγενέστερες χρήσεις.

Σκοπός του προληπτικού ελέγχου είναι ο άμεσος εντοπισμός παραβάσεων καθώς και η δημιουργία αίσθησης στους φορολογούμενους ότι υφίσταται διαρκής και αποτελεσματικός έλεγχος, ώστε να λειτουργεί αποτρεπτικά στη διάπραξη φορολογικών παραβάσεων (πρόληψη).

Ο προληπτικός έλεγχος μπορεί να διενεργείται εκτός ή εντός της επιχείρησης και διεξάγεται κυρίως από το Σ.Δ.Ο.Ε. και αφορά τον έλεγχο εφαρμογής της φορολογικής και τελωνειακής νομοθεσίας.

5.3 ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ Φ.Π.Α. ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΦΟΡΩΝ

Σκοπός των ελέγχων αυτών είναι η άμεση είσπραξη από το Δημόσιο φόρων που δεν έχουν αποδοθεί, μεταξύ των οποίων και του οφειλόμενου Φ.Π.Α. και των λοιπών φόρων, τελών ή εισφορών που δεν έχουν παρακρατηθεί ή έχουν παρακρατηθεί ή επιρριφθεί από τις επιχειρήσεις κατά την πραγματοποίηση των συναλλαγών τους με τρίτους, στα πλαίσια της επιχειρηματικής δράσης και λειτουργίας τους, χωρίς να έχουν αποδοθεί στις αρμόδιες Δ.Ο.Υ., σε αντίθεση με τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας.

Ειδικά η μη παρακράτηση ή η παρακράτηση και μη απόδοση των φόρων, εκτός του ότι αποστειρεί από το δημόσιο πόρους για την πραγματοποίηση των επιδιώξεών του μέσω των ετήσιων κρατικών προϋπολογισμών, δημιουργεί και μη ανταγωνιστικό επιχειρηματικό περιβάλλον, τόσο σε επίπεδο ομοειδών επιχειρήσεων όσο και στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας γενικότερα, με συνέπειες δυσμενείς για την ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας.

5.4 ΕΛΕΓΧΟΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΠΛΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Το φαινόμενο της χρήσης των πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων παρατηρείται σε όλους τους χώρους οικονομικής δραστηριότητας, από την παραγωγή και το εμπόριο αγαθών, την παροχή υπηρεσιών, μέχρι το χώρο των κατασκευών και των ελευθέρων επαγγελματιών.

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής από την χρήση εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η διαφοροποίηση των μεθόδων έκδοσης και χρήσης τέτοιων φορολογικών στοιχείων καθιστά αναγκαία την συνεχή εγρήγορση και ετοιμότητα των ελεγκτικών οργάνων του Σ.Δ.Ο.Ε.

Ουσιαστικός λόγος χρήσης εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων είναι η αποφυγή καταβολής τόσο έμμεσων όσο και άμεσων φόρων και σε ελάχιστες περιπτώσεις η τακτοποίηση λογιστικών – φορολογικών ατασθαλιών που πάντα προέρχονται από την προσπάθεια των επιτηδευματιών και επιχειρήσεων να αποφύγουν την καταβολή φόρων, αφού χρησιμοποίησαν προηγουμένως άλλες μεθόδους φοροδιαφυγής.

Η αποφυγή της καταβολής των έμμεσων φόρων εντοπίζεται κυρίως στον Φ.Π.Α. με την διόγκωση του Φ.Π.Α. των εισροών, ο οποίος συμψηφίζεται με τον Φ.Π.Α. των εκροών, με τιμολόγια για ανύπαρκτες αγορές και δαπάνες.

Η αποφυγή άμεσων φόρων συντελείται με την αύξηση είτε των δαπανών, είτε του κόστους των πωληθέντων προϊόντων ή εμπορευμάτων ή παρασχεθεισών υπηρεσιών, με τιμολόγια για ανύπαρκτες δαπάνες ή αγορές, που έχουν σαν αποτέλεσμα την μείωση των κερδών.

Ειδικότερα, κατά το έτος 2003 σε ελέγχους που διενεργήθηκαν και αφορούσαν κυρίως υποθέσεις παρελθόντων ετών, διαπιστώθηκε η έκδοση 24.170 περίπου πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων και συντάχθηκαν σχετικές εκθέσεις ελέγχου. Η συνολική καθαρή αξία (χωρίς Φ.Π.Α.) των περιπτώσεων αυτών ήταν περίπου 604.290.525 ευρώ και διακινήθηκαν στην αγορά από 608 περίπου υπαρκτές ή εικονικές επιχειρήσεις.

Επισημαίνεται ιδιαίτερα ότι, ο αριθμός των επιχειρήσεων (λήπτριες επιχειρήσεις) που έλαβαν και καταχώρησαν στα φορολογικά τους βιβλία τα στοιχεία αυτά είναι πολλαπλάσιος, του αναφερόμενου αριθμού των 608 επιχειρήσεων. Στις επιχειρήσεις αυτές θα διενεργηθεί άμεσα τακτικός

φορολογικός έλεγχος, θα καταλογισθούν υψηλά πρόστιμα του Κ.Β.Σ. σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.2523/1997 και θα βεβαιωθούν σημαντικά ποσά στην φορολογία εισοδήματος και στον φόρο προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.).

5.5 ΛΟΙΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ

Στους ανωτέρω ελέγχους περιλαμβάνονται οι έκτακτοι εποχιακοί έλεγχοι όπως :

- Πάσχα,
- Θερινής – τουριστικής περιόδου,
- Χριστουγέννων
- Διακύμανσης των τιμών και συντελεστών μικτού κέρδους,
- Παραεμπορίου.

5.6 ΕΛΕΓΧΟΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ

Είναι γνωστό ότι η προληπτική δράση των υπηρεσιών του Σ.Δ.Ο.Ε. δεν εξαντλείται μόνο στους χώρους των επιχειρήσεων όπου διενεργούνται οι συναλλαγές, αλλά και σε κάθε σημείο και γεωγραφικό χώρο από όπου διακινούνται κυρίως εμπορεύματα και προϊόντα με κάθε μέσο μεταφοράς.

Το έτος 2003 πραγματοποιήθηκαν 72.136 έλεγχοι διακίνησης εμπορευμάτων σε ισάριθμες επιχειρήσεις και διαπιστώθηκαν 16.419 παραβάσεις σε 6.587 περιπτώσεις επιχειρήσεων με παράβαση. Οι παραβάσεις αυτές αφορούσαν κυρίως πωλήσεις αγαθών χωρίς φορολογικά στοιχεία ή με φορολογικά στοιχεία αλλά με ανακριβές περιεχόμενο ως προς την ποσότητα και αξία αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή είναι ένα σοβαρό αίτιο για μεγάλα δημόσια ελλείμματα μια και προκαλεί έλλειψη οικονομικών πηγών για το κράτος και το καθιστά ανίκανο να καλύψει τα έξοδά του. Αυτό οδηγεί τις Κυβερνήσεις σε αυξημένο εξωτερικό ή εσωτερικό δανεισμό. Το πρώτο σημαίνει λιγότερη ανεξαρτησία και ελευθερία οικονομικών και άλλων επιλογών για τη χώρα, αλλά και αύξηση το δημοσίου χρέους λόγω των υψηλών επιτοκίων του εξωτερικού δανεισμού. Η δεύτερη σημαίνει αύξηση των επιτοκίων προκειμένου να προσελκυσθούν ιδιωτικά κεφάλαια προς κάλυψη του δημοσίου ελλείμματος, όμως αυτό μειώνει την κυκλοφορία του χρήματος στην αγορά και εγκλωβίζει μεγάλα ιδιωτικά κεφάλαια στο Κρατικό Θησαυροφυλάκιο με αποτέλεσμα την μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων, που είναι απολύτως αναγκαίες για την ανάπτυξη της Οικονομίας, με αποτέλεσμα στασιμότητα και μείωση ανταγωνιστικότητας.

Άλλη βλαβερή συνέπεια της φοροδιαφυγής είναι η δημιουργία ανισοτήτων μεταξύ των πολιτών, μια και κάποια επαγγέλματα μπορούν να φοροδιαφεύγουν και κάποια όχι, κάτι που όχι μόνο δημιουργεί ανισότητα ως προς την επιβάρυνση των φορολογουμένων, αλλά οι φόροι γίνονται ακόμη επαχθέστεροι για τους μη φοροδιαφεύγοντες λόγω της υστέρησης των δημοσίων εσόδων, υστέρηση που συνήθως καλύπτεται από την επιβάρυνση εκείνων που ήδη πληρώνουν πολλούς φόρους.

Η φοροδιαφυγή όμως οδηγεί και σε κακό καταμερισμό των πηγών πλούτου, επειδή οι άνθρωποι σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να επιλέγουν την ανάμειξή τους σε ορισμένες δραστηριότητες, όχι επειδή είναι πραγματικά ανταγωνιστικές ή παραγωγικές, αλλά με κριτήριο την ευκολία διαπράξεως φοροδιαφυγής.

Πρόβλημα όμως δημιουργείται και στον τομέα του ανταγωνισμού ο οποίος νοθεύεται, αφού κάποιες αδύναμες επιχειρήσεις με οριακή κερδοφορία, χρησιμοποιούν την φοροδιαφυγή σαν στρατηγικό πλεονέκτημα, προκειμένου να μειώσουν το κόστος τους και αυτό βέβαια βρίσκεται πολύ μακριά από την ήδη ουτοπική ιδέα του τέλει ανταγωνισμού. Αυτό επιπλέον αποθαρρύνει τις επιχειρήσεις από νέες επενδύσεις και ανάληψη ρίσκων για αύξηση της κερδοφορίας τους, αφού αυτό μπορούν να το επιτύχουν με πολύ ευκολότερο τρόπο, την φοροδιαφυγή.

Φοροδιαφυγή σημαίνει όμως και σπατάλη πηγών σε μη παραγωγικές δραστηριότητες. Αυτό συμβαίνει επειδή δημιουργεί υψηλά κόστη συναλλαγών για τους φοροφυγάδες. Με τον όρο αυτό εννοούνται όλα εκείνα τα έξοδα σε χρήμα, χρόνο και προσπάθεια, στα οποία πρέπει να υποβληθούν προκειμένου να επιτύχουν τη φοροδιαφυγή, χωρίς να συλληφθούν [π.χ. ειδικούς λογιστές και δικηγόρους, χρόνο και προσπάθεια για την τήρηση των περιβόητων διπλών βιβλίων κλπ]. Όμως και για την Κυβέρνηση, η ύπαρξη της φοροδιαφυγής σημαίνει υψηλά κόστη συναλλαγών και διοικήσεως, μια και

πρέπει να συγκροτήσει και να διατηρήσει αποτελεσματικό, όλον εκείνο τον ελεγκτικό μηχανισμό που είναι απαραίτητος, για να γίνει η φοροδιαφυγή δυσκολότερη. Ενώ θα πρέπει να θεσπίζει και ειδικούς νόμους, όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερους κατά της φοροδιαφυγής, που και αυτοί συνιστούν επιπλέον κόστος συναλλαγής.

Η παραοικονομία, της οποίας κύριο μέρος και αιτία αποτελεί η φοροδιαφυγή, σημαίνει όμως και ότι πολλά ιδιωτικά εισοδήματα μένουν εκτός των επισήμων στατιστικών και υπολογισμών, όπως αυτός του Α.Ε.Π., που δείχνουν την πραγματική κατάσταση της οικονομίας. Αυτό σημαίνει ότι η Κυβέρνηση δεν έχει την ακριβή εικόνα της κατάστασης και είναι πολύ πιθανό να λάβει λανθασμένες αποφάσεις σε σχέση με την οικονομία και πιθανώς να δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα από εκείνα που θέλει να λύσει.

Τέλος, αν λάβουμε σαν δεδομένο ότι οι δραστηριότητες των φοροφυγάδων πληρώνονται πάντοτε τοις μετρητοίς, η φοροδιαφυγή μειώνει την ελαστικότητα της ζήτησης ρευστού στις αλλαγές των κρατικών επιτοκίων, κάτι που σημαίνει μεγαλύτερες δυσκολίες στην εφαρμογή νομισματικής πολιτικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σέλλας Στέφανος , Το Ελληνικό φορολογικό σύστημα, Εκδόσεις Παπαζήση
Αθήνα

Κεράνης Νίκος, Παραοικονομία, Το βήμα

Γκουμπανισάς Γιώργος, Οικονομική ανάλυση του φαινομένου της
φοροδιαφυγής

Παλαιοδήμος Γιώργος , 2006, Συγκρίνοντας τα Φορολογικά Συστήματα στην
Ευρωπαϊκή Ένωση, ΙΣΤΑΜΕ

Παυλικά Ανδρέα, 2001, Φοροδιαφυγή: Γάγγραινα που πρέπει να
αντιμετωπιστεί, Εκδοτικός Οίκος ΔΙΑΣ

Νάστας Ευάγγελος, Το θεωρητικό πλαίσιο διάκρισης ανάμεσα στην
φοροδιαφυγή και την παραοικονομία, Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας
